„ראַדאָמער - קעלצער לעבען" מיט דער „פּאַנאָראַמאַ" - נאָר כ״ז גר.

פּרייז 25 גראָשען XV-ער יאָהרגאַנג „Należytość pocztową uiszczono gotówką" 2 (700) „Radomer-Kielcer Leben" היינט 10 זייטען

Radom, dnia 14-go Stycznia 1938 r.

ראַדאָם, פרייטאָג י״ב שבט תרצ״ח

טעלעפאָן פון רעדאַקציע 18 - 15

ראַדאָמער-קעלצער לעבען

פאַראַווע פאַרבערײַ
און כעמישע פּראַלניע
A. HEMPEL
פאַבריק און צענטראַלע אַלטע שטאָדט 7
ושעראָמסקי 1
פיליעס: ושעראָמסקי 21
ושעראָמסקי 59
טראַוגוטסא 11
קעלנער צו וואַשען צו 15 גר.

זאָל די יודישע בעפעלקערונג וויסען!

מיר יודישע כשר'ע קצבים מאַכען בעקאַנט דער יודישער עפענטליכקייט אין ראַדאָם, אַז מיר האָבען נאָך א גרינדליכער חקירה ודרישה פעסטגעשטעלט אַז דער קאָנצעסיאָנירטער ריטועלער קצב **חיים זילבערבערג** וואָס האָט די יאַטקע אויף טראַוגוטטא נומ. 12 האָט פערקויפט טריפה פלייש, געשאָסענס, פאַר כשר. ווען מיר האָבען זיך דערוויסט און פעסטגעשטעלט די דאָזיגע **מעשה נבלה** האָבען מיר תיכף ומיד זיך געווענדעט צו **הרב קעסטענבערג** און איהם וועגען דעם מודיע געווען, אַז ער זאָל געבען דעם ארויסטרעטען בחומר הדין און אָנווענדען אַלע שריט, כדי נישט צו דערלאָזען צו אַזאַ דעמאָראַליזאַציע און אָבשטעלען דעם דערמאָנטען קצב אין זיין טעטיקייט, אויסקנעמענדיג ביי איהם אַלע רעכט צו פערקויפען ווייטער יודען כשר פלייש.

מיר האָבען דאָס געטוהן קודם כל דערפאַר, ווייל אַזוי האָט דיקטירט אונזער יודיש געוויסען, כדי יודען זאָלען נישט נכשל ווערען אין מאכלות טריפות. אויסער דעם האָבען מיר געפונען פאַר אונזער הייליגען חוב צו פאַרעפענטליכען דעם נאָמען פון דעם דאָזיגען מאכל טריפות, כדי ס'זאָל חלילה נישט פאַלען דער מינדעסטער חשד אויף קיין איינעם פון אונז איבריגע כשר'ע יודישע קצבים, וואָס פיהלען זיך געהעריג די כשרות-פעראַנטוואָרטליכקייט און וואָס זענען נזהר, אַז דאָס פלייש, וואָס מיר פערקויפען די יודישע קאָנסומענטען אַלס כשר, זאָל זיין עכט כשר כדת וכדין.

מיר מאַכען דאָס בעקאַנט דער יודישער בעפעלקערונג און דערביי ווענדען מיר זיך נאָך אמאָהל צו דער יודישער גמינע און צום ועד-הכשרות ווי זאָלען זיך מיט דעם ענין פעראינטערעסירען, ווייל דאָס געהט אריין אין זייער קאָמפעטענץ און ס'איז זייער חיוב אַלס רעליגיעזע יודישע קהלה צו בעקעמפען מיט אַלע ריקזיכטסלאָזע שריט, אויסוואָרצלענדיג דעם יעניגען, וועלכער האָט געהאַט דעם טרויעריגען מוטה אָבצונאַרען יוטר ווייסט ווי לאַנג די יודישע בעפעלקערונג, פערקויפענדיג איהר טריפה פלייש אַלס כשר'ס. דאָס איז אַן אונדערהערטער סקאַנדאַל, וואָס טאָר נישט פערשוויגען ווערען.

דער יודישער פליישער-צעך איז ראַדאָם.

Wytw. Wyrobów Cukierniczych p. f.

„Americanka" L. Wajsbrot Rynek 16

מאַכט בעקאַנט דאָס ג פּובליקום, אַז עס איז געעפענט געוואָרען כמון ניי - יאָהר

א צוקערניע און היגיענישע בעקעריי

איינגעאָרדענט לויט די לעצטע סאַניטאַרע פאָרשריפטען.

יעדען טאָג פריש און פיין געבעקס צו בילינע פרייזען. פערשידענע געשמאַקע טשאַסטעס פון דער פיינסטער קוואַליטעט צו 15 גר.

ס'איז צו בעקומען שיינע טאָרטען מאַרציפאַנאַזע פון 1.50 אַן אַלץ ווערט אויסגעאַרבייט דורך א פאַכמאַן מיט א לאַנגיעהריקער פראַקטיק. אַלע מינים געבעקסען ווי לוקסען, בילקעלעך, טשאַכטעס, וואַפלעס, הערבאַטניקעס, טאָרטען, באַקאַלעס דעסעראַטן, לעקעך, פערשידענע קרעמען, מיגדאַלאָווע אַרטיקלען און פרייטאָג חלות — בעקומט מען

אין דער יודישער ציקערניע „אמעריקאַנקא" טראַוגוטא 62

ווי אויך אין דער **היגיענישער צוקערנישע בעקעריי** רינעק 16

און אין געוועלב רינעק 14

עס ווערען אויך אָנגענומען בעשטעלונגען אויף שמחות, בעלער, קאָנצערטען א.ז.וו.

שאַקאָלאַד פון פערשידענע פירמעס און פרוכטען צו בילינע פרייזען

Zrzeszenie kobiet żyd. „WIZO" w Radomiu,
ul. Witolda 10

דעם 22 סטיציעו ה. י. 9 אָוועגד ווערט איינגעאָרדענט
אין טעאַטער „ראַזמאַיטאָשטשי"

אַ באַל א. נ. ארץ-ישראל

ארויסגעצייכענטער אָרקעסטער, רייכער בופעט,
פערשידענע אַטראַקציעס. קיין ספעציעלע באַל-קאָסטיומען פערפליכטען נישט

די גאַנצע הכנסה איז בעשטימט פאַר'ן יודישען אויפבוי אין ארץ ישראל.

ווילט איהר האָבען קלאָרע, וויבערע וועש, נייע גאַרדעראָבעס, שניי-ווייסע פאָרהאַנגען,
גיעט נאָר צו וואַשען און פאַרבען אין דער בעקאַנטער
כעמישער פאַרבערײַ און פּראַלניע פון דער ערשטקלאַסיגער פירמע

A. HEMPEL

Centrala Stare Miasto 7 telefon 19 - 70

Filje Zeromskego 1
Zeromskiego 21
Zeromskiego 59
Traugutta 11

ווער ס'האָט זיך ניט איבערציינט זאָל פרובען און וועט זיין ענטציקט פון דער שענער, עסטעטישער און פאַכמענישער ארבייט. ס'ווערט אויך געוואַשען אויף סריקען — בילינע פרייזען! — פינקטליכע אויספיהרונג סאָלידע בעהאַנדלונג קומט און איבערצייגט אייך

צענטראַלע: אַלטע שטאָדט 7 אָפיס. טעל 70 - 19
פיליעס: ושעראָמסקי 1, טראַוגוטטא 11
ושעראָמסקי 21, ושעראָמסקי 59

בילינ צו וואַשען קאַפעלושען

מאיר קאגוט ... פיהרער פון דער ראדא־מער ענדעציע סאלטיק ... גרינעס טיש.

נעכטען, דאנערשטאג, איז בעטראכט געווארען אין היגען קרייז־געריכט אן אינטערסאנטער פראצעס.

דער יוד מאיר קאגוט פון יאנאווצע האט ארויסגעשטעלט א געלד־תביעה פון טויזענד זל. וואס ער מאהנט ביי סטעפאן סאלטיק, דער פירער פון דער ראדאמער ענדעציע. קאגוט האט יאהרען לאנג צוגעשטעלט אין גוט, וואס סאלטיק האט איבערגענומען אין ארענדע, היי, שטרוי, גערשטען און אויך פערקויפט דארט שעפסען און קעלבער. אין געריכט האט מאיר קאגוט דערצעהלט, אז צוויי טעג פאר'ן פראצעס האט צו איהם געשיקט סאלטיק דעם גמינע־סעקרעטאר פון אבלאס, יוליאן באלעסלאווסקי, אז ער וויל זיך מיט איהם פערגלייכען פאר דער פרייז 600 זל.

סאלטיק האט נישט געוואלט מודה זיין, אז ער האט געפיהרט מכחרים מיט'ן יוד קאגוט, נאר ער האט אלץ ארויפגעווארפען אויף זיין פערוואלטער דאמיניקאווסקי, וועלכער האט איהם בע'גנב'עט אויף 8000 זל. ער האט דעם אדמיניסטראטאר אבגעשאפט און איצט איז ער מכופק, צי מ'האט ביי קאגוט'ען בכלל גענומען סחורות. אמת, אז ער האט געשיקט צו קאגוט'ען א שליח אדורכצוקומען מיט איהם, אבער ער האט דאס געטוהן דערפאר, וואס ער וויל די פרעסע זאל איהם צווה לאזען. דער „ראבאטניק" און דער „קוריער פאראנני" אטאקירען איהם און פערשוועכען זיין כבוד, בכן ער פיהרט טראנזאקציעס מיט יודען.

סאלטיק איז אויך יעצט גרייט צוגעבען 600 זל. אבער קאגוט פאדערט 900 זל. דער ריכטער שלאגט פאר די צדדים זאלען זיך פערגלייכען און דאן מאכט אדוו. פעניגשטיין, קאגוט'ס פערטיידיגער א פשרה־פארשלאג, נעמליך: קאגוט זאל נעמען די 600 זל. ביי סאלטיק'ן און 150 זל. וועט איהם פעניגשטיין צו געבען פון אייגענער טאש. הונדערט זל. קעהרט ער, פעניקשטיין, צוריק קאגוט'ען. דאס איז האנאראריום, וואס קאגוט האט איהם בעצאהלט פאר פיהרען דעם פראצעס און 50 זל. גיעט ער פון זיין אייגען געלד. לויט ער האבען שוין צוזאמען 750 זל. און אבי ס'זאל זיין „זגאדא".

פעניגשטיין'ען איז דער פראצעס נישט געווען אנגענעהם, ווייל ער איז אמאהל געוועזען א שילער פון סאלטיק'ן.

קאגוט האט יא געוואלט, נישט געוואלט, און ענדליך מסכים געווען. סאלטיק האט זיך מתחייב געווען אין פערלויף פון 4 מאנאטען צו בעצאהלען די 600 זל. (יעדען חודש 150 זל.) און אדוו. פעניגשטיין האט ארויסגענומען דעם פארטפעל און אויסגעצאהלט 150 זל. וועלכע קאגוט האט צוגענומען מיט א מינע, אז ס'איז איהם פארט א שאר היזק צו האבען נאך 150 זל.

די אנוועזענדע אויפ'ן זאהל אדוואקאטען ניבען צו פערשטעהן קאגוט'ען, אז ער בע'עוולה'ט זיין אייגענעם אדוואקאט, נעמענדיק ביי איהם 150 זל. אבער ער מאכט זיך נישט הערען... געלד איז געלד.

א. ר.

W domu, czy w sali dancingu
wytwornej
Na wsi, czy w mieście — jednym
słowem wszędzie
Papieros w gilzie
„Dla Znawców" wybornej
Zawsze najlepiej smakować
ci będzie

די שמחה איז נעבעך נישט בעקומען.

אין טעאטער „ראזמאיטאשטשי" האבען די היגע פוילישע סטודענטען איינגעארדענט דעם 5 סטיציען א באל צוליב 15 יעהריגען יובילעאום פון ראדאמער אקעדעמיקער־קרייז. אין עהרען־קאמיטעט איז צוו. אנד. איינגעלאדען געווארען דער דירעקטאר פון ק. ק. א. ה' מייעראן.

אין בעריכט, וואס די ענדעקישע צייטונגען „גאזעטא ראראמסקא" האט שפעטער געבדענגט וועגען באל, ווערט געמאלדען, אז ס'האט ארויסגערופען אויפרודערונג דער פאקט, וואס אין עהרען־קאמיטעט איז געווען פערבעטען דער ה' מייעראן, וועלכער איז פון יודישער אבשטאמונג. די צייטונג גיעט צו, אז ווען מ'האט זיך געוואנדעט צום ארגאניזיר־קאמיטעט וועגען אנ'אנפראגע, האט ער געענטפערט, אז ער האט דערפון נישט געוויסט, ווייל אנדערש וואלט ער דעם ה' מייעראן נישט געווען איינגעלאדען.

די אנהענגער פון ארישער־פאראגראף אין די שמחה נישט בעקומען.

נעבעך...

אויפקלערונג.

אין צוזאמענהאנג מיט דער ידיעה, וואס איז געווען פערעפענטליכט אין „ראדאמער־קעלצער לעבען" פון פאריגע וואך, וועגען א כפיצועלען בורושעס פאר הרב טייטעלבוים'ס חובות און פערלעגענע פענכיגס — קאמוניקירט די קהלה, אז דער דאזיגער בורושעס איז נאך נישט דעפיניטיוו בעשלאסען געווארען. וועגען דעם ענין ווערען געפיהרט ווערען אונטערהאנדלונגען אין דער סטאראסטווא צווישען די פעראינטערעסירטע צדדים.

דאס מיניסטעריום פאר אמונות האט בלויז טראקטירט דעם ספעציעלען בורושעס פון הרב טייטעלבוים אלס מעגליכע קאנצעפציע, אבער נישט אלס קאנקרעטע לעזונג.

די ט"ו בשבט אקציע פון קרן קימת אין ראדאם.

די הייעהריגע ט"ו בשבט אקציע פון קרן קיכת לישראל איז געווידמעט די פינף קדושים, אויף וועמענס נאמען עס וועט געפלאנצט ווערען א וואלד.

אין דער געשיכטע פון מצרטירערטום און בלוטיגע קרבנות, וואס וועבט זיך אין אונזער הימלאנד, אויף די בערג פון יהודה און אויף די פעלדער פון די עמקים, צווישען די קאפיטלען פון גבורה און העלדענטום מצד דעם יונגען אירישען דור, דער ערשטער דור פון גאולה, וועלכער ערבעט און קעמפט פאר זיין לאנד — וועט איינגעשריבען ווערען א באזונדער בלאט צום אנדענק פון די פינף יונגע קרבנות, וועלכע זענען געפאלען אויף די בערג פון קרית־ענבים: אהרון אלישעווסקי, משה בר־גיורא, יצחק מיגדאל, אריה מארדקאוויץ, און יהושע סוכיבסקי. — מיטגלידער פון דער „במעלה".

די אקציע וועט געפירט ווערען אין א גרעסערען אומפאנג דורך געלד זאמלונגען פון שבט צו שבט.

די אקציע וועט געפירט ווערען דעם 16, 17 און 18 פון היינטיגען חודש.

די ראדאמער באפעלקערונג וועט נישט אבשטיין לגבי אנדערע שטעדט, און ס'איז צו האפען, אז זי וועט געקריגט ווערען ביט'ן געהעריגען ערפאלג.

די הזכרה נאך ר' אברהם ליפע דעו ז"ל.

זונטאג איז פארגעקומען אנ'אזכרה צו די שלושים פון ר' אברהם ליפא דען ז"ל אין זיין אייגענעם בית־מדרש, שפיטאלנא 2. אין דעם איבערגעפולטען בית־מדרש זענען ארויסגעטרעטען מיט הספדים הרב קעסטענבערג, מורה הוראה אפרים יורמאן און ה' משה דאווידזאהן.

די רעדנער האבען געשילדערט דאס צדקה הויז פון ר' אברהם ליפא און זיין מסירת נפש צו העלפען יודען אין אג'עת צרה.

נאך די אל מלא'ם פון חזן קופער, האט ה' מרדכי דען געדאנקט דעם גרויסען עולם און מתפללים אין נאמען פון דער פאמיליע, פאר זייער מאסענהאפטער בעטייליגונג אין דער אזכרה.

Zawiadomienie

Istniejące od szeregu lat Laboratorjum Chemiczno - Bakteriologiczne przy aptece K. Bruśnickiego w Radomiu ul. Żeromskiego 5 obecnie zostało znacznie rozszerzone i uzupełnione. Powyższa pracownia bakteriologiczna wykonywa szczegółowe badania moczu, kału, krwi, plwocin, soku żołądkowego i inne analizy do celów diagnostyki lekarskiej.

z poważaniem
S. ŁOTOCZKO
Kierownik Laboratorium

מיר גראטולירען הערצליך דעם ה'
יצחק האלפינגער
צו זיין האכצייט
מיט פרל. **חנה פפעפער**
זאלען זיי זיין תמיד גליקליך
ראט, פערוואלטונג און פערסאנאל
פון דער **באנק ספולדושעלטשי** (ישעראמסקי 23)
(ציוניסטישע באנק)

ZAKŁADY CERAMICZNE
M. Chmielarz i S-ka
Radom, Słowackiego 100
tel 16-22
produkują:
Płytki ścienne, glazurowane
oraz polewy kolorowe do kafli

Ku uwadze naszych Elegantek!
Po krótkiej przerwie otworzyłyśmy naszą pracownię
SUKIEN DAMSKICH
Modele paryskie i wiedeńskie
EJGERÓWNA i GISSERÓWNA
Żeromskiego 18/7

Kino ADRIA
שבת דעם 15 1 און 3 און
זונטאג דעם 16 1 און 2 אז
פריהמארגען - פילמען
PAPA SIĘ ŻENI
אין די הויפט ראל
וויסאצקא, [illegible]

Do niedzieli dnia 16 grudnia włącznie

Kino ADRIA
polski film p. T.
KRÓLOWA PRZEDMIEŚCIA
melodramat osnuty na tle znanego wodewilu Krumłowskiego w rol. g-ł
Helena Grossówna, Aleksander Żabczyński, Sielański, Gerasinski, Orwid, Rożycki, Condrat, Buczyński, i inni
Nad program: Kolorowy dodatek i tygodnik P. A. T.

פּוילישׁ = יודיש

יהושע פּערלע (װאַרשע)

אין װאַרשע, לעמבערג, קראקא ערשיינען שוין לאַנג יודיש-פּוילישע צייטונגען. וואָס אַן אמת זענען לכתחילה געװען אַזעלכע אַפּיקורסים װעלכע האָבן קנאַפּ-דאָס געגלויבט אין דער נאַציאָנאַלער מיסיע פון דער יודיש-פּוילישער פּרעסע. די זעלבע „אַפּיקורסים" האָבן געטענה'ט, אַז פריהער װעלען די יודישע לעזער פון דער יודיש-פּוילישער פּרעסע װערען אַסימילירט און דערװייטערט פון יודישען פאָלקסטימליכען לעבען, איידער זי װעט בעװיזען צו בעקענען די נישט-יודען מיט'ן יודישען לעבען, מיט אונזערע פאָדערונגען פון פאַרלאַנגען, איבערצייגענדיג זיי אין אונזער גערעכטיגקייט און אין דער אומשעדליכקייט פון נאַציאָנאַלען יודישען רענעסאַנס. מ'האָט די „אַפּיקורסים" געהאַלטען פאַר בטלנים. אַז זיי פאַרשטעהען נישט, אָדער װילען נישט פאַרשטעהען, אַז טאַקע די פּויליש-יודישע-פּרעסע איז אַ גרויסע זאַך, ממש אַ נויטװענדיגקייט, װייל מען מוז ענטפערען, אויפקלערען, און אָפּשלאָגען די אַטאַקעס, װאָס קומען פון דרויסען; מען מוז דעם נישט-יודישען לעזער בעװאוסטזיניג מאַכען, איהם עפענען די אויגען און געבען צו פאַרשטעהן און לערנען מיט איהם די הלכות פון יודישע ענינים.

נו, מילא האָט מען עס בלית ברירה אָנגענומען פאַר אַ תירוץ און מ'האָט זיך געטראַכט: נו, מ'װעט זעהן.

האָט מען געװאַרט אזש אַזוי לאַנג ביז איינע פון זיי, פון די יודיש-פּוילישע צייטונגען, די װאַרשאַװער, האַלט שוין ביי פייערען איהר 15-יעהריגער עגזיסטענץ און דאָ איז געקומען אַנ'אינטערעסאַנטע שטימע אין די „ליטעראַרישע בלעטער" פון יהושע פּערלע, װעלכע מאַכט אַ שטיקעל חשבון פון די גרויסע אויפטהואונגען, װאָס די יודיש פּוילישע פּרעסע האָט בעװיזען פאַר'ן כלל-ישראל.

פריינד פּערלע שרייבט אין נומער 712 „ליטעראַרישע בלעטער" פאַר צװיי װאָכען אָט װאָס:

„איך כ'האָב קיין ספקות נישט, האָט נאָך ביז היינט קיין איינער פון די יודישע שריפטשטעלער, פּובליציסטען זשורנאַליסטען נישט גענומען קיין װאָרט אין דער פראַגע פון דער פּויליש-יודישער פּרעסע, װאָס גייט אַרויס אין װאַרשע אין קראקא און אין לעמבערג. ס'איז אמת, אַז אויף אַ קאָנפערענץ פון יודישע זשורנאַליסטען האָט מיט אַ צייט צוריק זלמן רייזען, דער אויפריכטיגסטער יודישיסט, געפאָדערט, אַז די זשורנאַליסטען, װאָס אַרבעטען אין דער פּויליש-יודישער פּרעסע זאָלען נישט קענען געהערען צום יודישען זשורנאַליסטען סינדיקאַט. די פאָדערונג איז געװען אַ שאַרפע. נאָר אויב מען װיל, איז זי אויך געװען אַ גערעכטע. װאָרום מיר, יודישע שרייבער, און צוזאַמען מיט אונז אויך די יודישע געזעלשאַפט, װאָס האָט געבליבען טרייער יודיש און לעבט זיך אויס אין איהר מאַמע-לשון, האַלטען, אַז די פּויליש-יודישע פּרעסע, איז אַ פאַרשטעלט מיטעל אומצוברענגען די גאַנצע מאָדערנע יודישע קולטור. די פּויליש-יודישע פּרעסע איז אַן אומגליק פאַר אַלע די, װאָס שטעהן שוין צענדליגע יאָהרען און בויען די יודישע קולטור.

מען זאָגט, די פּויליש-יודישע פּרעסע האָט נאַציאָנאַלע אויפגאַבען. אויסער דעם איז זי, אַזוי צו זאָגען, דער „לאַנטשניק" צװישען דער יודישער און פּוילישער געזעלשאַפט. ס'איז אַ בלבול. אויב זיין נאַציאָנאַל הייסט אויסװאָרצלען די יודישע שפּראַך און צוזאַמען מיט איהר אויך די יודישע פּרעסע, אויב נאַציאָנאַל הייסט גרינגשעצען די יודישע ליטעראַטור די יודישע װיסנשאַפט, די גאַנצע קולטור אויף יודיש, איז אַזאַ נאַציאָנאַלע אויפגאַבע אַ פאַרברעכען. װאָס שייך דעם אַזוי גערופענעם „לאַנטשניק" צװישען דער יודישער און פּוילישער געזעלשאַפט דאַרף מען נאָך אויך אַװעקשטעלען אַ גרויסען פראַגע-צייכען, צי דער אופן, װי אַזוי די פּויליש-יודישע פּרעסע װערט רעדאַגירט, דרוקט אויס אונזער יודישען מהות. זי קען עס נישט אויסדריקען, װייל אין דער שפּיץ פון איהר שטייען מענטשען, װאָס זענען נישט געקומען פון דער יודישער פאָרװאַרצעלטקייט, פון די יודישע טיפעניש, נאָר פון די האַלב-אַסימילירטע און גאַנץ-אַסימילירטע סאַלאָנען. זיי זענען געקומען אין צילינדערס און אין װייסע הענטשקעס. מיר האָבען געבראַכט פאָלקס-יודישקייט, יודיש חיסן, — זיי האָבען געבראַכט סינאַגאָגע-יודישקייט. און סינאַגאָגע-יודישקייט איז קאַלט, טויט, אָרעם. ביז היינטיגען טאָג האָט די פּויליש-יודישע פּרעסע נישט אַרויסגעגעבען פון זיך קיין איין אָנגעזעענעם שריפטשטעלער. זי קען אים נישט אַרויסגעבען, װייל דאָרט, װו עס זענען נישטאָ קיין װאָרצלען, דאָרט, װו די ערד איז מאַגער און דאַר, דאָרט קאָן קיין זריעה נישט אויפגיין. און אויב די פּויליש-יודישע פּרעסע האַלט זיך פאַרט, און צו אונזער גרויס באַדויערן, צעװאַקסט זי זיך אַפילו, איז עס קודם כל צוליב די נגישות און רדיפות, װאָס פאַלען טאָג-איין, טאָג-אויס אויף אונזערע קעפּ, װי אויך צוליב דעם, װאָס די געזעלשאַפט, צו װעמען די פּויליש-יודישע פּרעסע רעדט, איז טעמפּ. די דאָזיגע געזעלשאַפט רעדט טאַקע פּויליש, אָבער אין איהר װעזען איז זי געשמאַקלאָז, אידעעלאָז, קולטורלאָז.

די פּויליש-יודישע פּרעסע עקזיסטירט אויף דער יודישער גאַס נישט איבעריג לאַנג. זי איז אַ יונג צװייגעל אין אונזער פאַרקריפּעלט לעבען. אָבער דורך די עטליכע יאָהר האָט זי שוין באַװיזען צו דערציען אַ דור, אויסגעהוילט פון יעדען ערנסטען געדאַנק. אַ דור, װאָס איז נאַקעט און באָרװעס, אַ דור פון זאַטע, קליינע, אָרעמע מענטשעלעך, אָהן אַ נעכטען, אָהן אַ היינט, אָהן אַ מאָרגען.

דעריבער איז קיין װוּנדער נישט, װאָס די פּוילישע געזעלשאַפט פאַרשטייט אונז נישט און הייסט נישט, װער מיר זענען.

טאָג-איין, טאָג-אויס רעדט צו איהר די פּויליש-יודישע פּרעסע. פונדעסטװעגען בלייבט די דאָזיגע געזעלשאַפט סויב צו די אַלע אין װאָסע-איינגעהילטע, אָהן חוט-השדרה'דיקע רייד. אין בעסטען פאַל מאַכט די פּוילישע געזעלשאַפט אַ ביסעל חוזק. פאַרװאָס? ערשטענס דערפאַר, װייל מען רעדט נישט אַזוי, װי מען דאַרף, און צװייטענס װייל די װאָס רעדען, דריקען נישט אויס אונזער יודישער איינשטעלונג, שטעלען מיט זיך נישט פאַר דעם רוקענביין פון יודישען געזעלשאַפטליכען, פּובליציסטישען און ליטעראַרישען געדאַנק".

מיר קענען דעם פריינד פּערלע אונזער בן-עיר מבשר זיין אַ „בשורה טובה", אַז װאַרשאַ, לעמבערג קראקא, זענען נישט געבליבען פּראַיינזאַמט. זיי האָבען געבוירען אין ראַדאָם, זיין שטאָדט (פּערלעס) אַ ולד, װאָס װיל זיך נישט פאַרלאָזען אויף'ן װאַרשאַװער טאַטען און װיל װערען אַ בעזונדערע „לאַנטשניק" בק"ק ראַדאָם. אין לאָדז, לובלין, קעלץ, כטאַניסלאַװאו און נאָך אַנדערע שטעט, װעהט מען נישט אַזוי בר-נש. די יודישע שמענדריק-אינטעליגענץ, פון יענע שטעט זענען יוצא מיט װאַרשאַ, לעמבערג, קראַקאַ; דער ראַדאָמער איז עס צו װעניג, און זי קען נישט אויסקומען אָהן צו שאַקלען מיט אַנ'אייגענעם לולב.

ס'איז אינטערעסאַנט צו ברענגען פאָלגענדע שטעלען פון פּערלע'ס אַרטיקעל:

„מיר יודישע שרייבער און נאָר מיר (זאָל מען נישט װעלען אויסטייטשען, אַז דאָס איז גאוה) זענען בארופען צו רעדען צו דער פּוילישער געזעלשאַפט. מיר רעדען טאַקע צו איהר אויף אונזער לשון. אַז מען װיל, פאַרשטייט מען אונז אויף „יענער זייט" אויסגעצייכענט. נאָר לאָמיר אָננעמען, אַז „דאָרט" װיל מען נישט. איז מען געצװאונגען צו רעדען אין דער פּוילישער שפּראַך, נישט צו די יודישע „שמענדריקעס", נישט צו דעם נאַקעטען און באָרװעסען דור, נאָר צום פּוילישען מענטש. און צום פּוילישען מענטש האָבען מיר אַ רעכט צו רעדען דורך דער פּויליש-יודישער פּרעסע.

װאָס-זשע אָבער זעט מען? נישט נאָר װאָס די פּויליש-יודישע פּרעסע איז אויסגעטוהן פון יודישען געדאַנק, נאָר מיט אַלע כוחות באַמיט זי זיך צו שטיין, װאָס װייטער, װאָס אָפּגעזונדערטער. זי שעמט זיך מיט אַ יודישען געדאַנק. זי האָט אַרויפגעצויגען אויף זי מלבושים. װאָס זענען חצי יודיש און חצי פּויליש, אָדער, בעסער געזאָגט, נישט יודיש און נישט פּויליש.

די פּויליש-יודישע פּרעסע האָט זיך לעצטענס גענומען יאָגען נאָך האַלבע משומדים, נאָך גאַנצע משומדים און נאָך גויים. יאָ, יאָ, אין דער פּויליש-יודישע פּרעסע אַרבעטען היינט נישט קיין יודישע שרייבער נאָר גויעשע.

דאָס יודישע מיידעל קויפט דאָס בוך פון פּוילישען שרייבער, אָדער זי לייענט אים אין דער ביבליאָטעק — דאָס בוך פון יודישען שרייבער קויפט זי נישט און לייענט נישט".

פריינד פּערלע מעג װיסען, אַז אין זיין שטאָדט איז פאַרהאַן אַ ביבליאָטעק אויפ'ן נאָמען פון י. ל. פּרץ; האָט זי דאָרט פּוילישע און יודישע ביכער. װאָס װערען געלייענט פון אַ 250 לעזער. פון די 250 לעזער איז קוים דאָ צעהן פּראָצ. װאָס פאָדערט אַ יודיש בוך. יעצט האָט די פּרץ-ביבליאָטעק פּראָקלאַמירט אַ װאָך פון יודישען בוך. זי װיל ערהערען מעהר יודיש-לייענער און שטרעבט צו אַ טאָפּעלען צװעק: אַז יודיש זאָל װערען מעהר געלייענט, אַז זי זאָל קענען איינקויפען נייע יודישע ביכער. די אינטעליגענץ אונזערע פון — אין בעסטען פאַל — איבערגעזעצטער יודישקייט דערלאַנגט אויף אַ קאַװע לעפעלע, אינטערעסירט די װאָך פון יודישען בוך, װי דער פאַראַיאָהריגער שניי. פאַר איהר איז געװען די „לאַנטשניקעס" דער חוב-תשלום פון װאַרשאַ, לעמבערג, קראַקאַ מיט'ן ראַדאָמער זוינדלינג.

שאָדט נישט, פריינד פּערלע מעג עס װיסען. ס'איז אַ לעבעדיגער גרוס פון זיין איינענע שטאָדט.

הרב ישעיה זלאָטניק

אין רומעניען.

װעגען צװיי אַליין בייגעװאָהנטע פּאַסירונגען (*

רומעניען... אין אַ פול געפּאַקטען װאַגאָן, דריטער קלאַס, פון דער קעשינעװ-בוקאַרעשטער באַהן ליניע. גלייכע אָנגעשראַקענע, כמעט פאַרצװייפעלטע יודישע געזיכטער פון מענער און פרויען, װעלכע װערען נאָך מעהר בלאַסער װען די באַהן הויבט אָן צו נעהן לאַנגזאַמער, דערנעהנטערענדיג זיך צו אַ סטאַציע. אַלעמענס אויגען זענען געװענדעט צום קליינעם װאַגאָן-טהירעל: װער װעט דורך איהם אַריינשטייגען? אַט שטעלט זיך די באַהן אָפּ, די מענער רוקען זיך אַלע אַרויף צו די פענסטערלעך, שאַרען זיך צוזאַמען, װאַלטענדיג אַזוי אַרום אויסמיידען דאָס ערשטע בעגעגעניש. די פרויען װידער, זייענדיג אַפּנים מעהר זיכערער, פּערנעהמען די אונטערשטע ערטער צום טהירעל צו. עטװאָס לױזער װערט אין װאַגאָן: אַ פּאָר פּאַסאַזשירען זענען אויפגעשטיגען נאָך עטליכע מינוטען ניט זיך דער צוג װידער אַ ריהר פון אָרט און פאָהרט זיין װעג. אויפ'ן האַרצען װאָס האָט ערשט נישט לאַנג האַסטיג געקלאַפּט פאַר שרעק װערט עטװאָס לייכטער. אַ קליינינקייט אַ ביסעל: דורכגעקומען בשלום די געפעהרליכסטע סטאַציע! און יעדער איינציגער רעכענט נאָך אַמאָל איבער, װיפיעל סטאַציעס האָט ער נאָך דורכצוקומען ביז זיין אויסשטייגונג'ס אָרט. ס'איז נישט בעסערט אָבער נאָכ'ן די פּאַסאַזשירען בשלום דורכצופאָהרען, עס שפּענט זיך פּלוצלינג ברייט די גענגען-װאַגאָן-טהיר און מיט שטורם שיטען זיך איין פון דעם נעבענדיגען װאַגאָן, אַ האַבעבע בעװאָפּענטע סטודענטען און סאָלדאַטען, — פּנים'ער — רויט און פערשװיצט, קאָנטיג זיי האָבען שוין אין דעם דאָזיגען צוג פיעל געאַרבייט... אין די הענט האַלט יעדער אַ שטעקען, װער אַ באַגנעט אָדער גאָר אַ פּראַסט מעסער, און גאָלד הויבט אָן אַ ראַנגלעניש צװישען בערדיגע יודען און פאַרטיידיגערינס — יודענעס פון איין זייט, און בעװאָפּענטע כוליגאַנעס פון דער צװייטער זייט. עס רייסען זיך קולות און געשרייען פון עלײדיגטע הערצער אַרויס, אָבער זיי װערען צוריק פערזונקען אין ענגען װאַגאָן-חלל, נישט דערגרייכענדיג די אויסערליכע פרייע װעלט.

קיינער קומט נישט צו הילף און קיינער רופט זיך נישט אָפּ. עפּעס אַ הויכער דאַרער יודישער יונגערמאַן מיט בלישטשענדע שװאַרצע אויגען רייסט זיך פּלוצלינג אַדורך דעם גאַנצען „העלדישען" חיל און װיל אָנכאַפּען דעם סאַמאָזאַפּאַראַט. די רויטע פּנים'ער פאַרקרוטען זיך, װערען גרויזאַמער און צופאַלענדיג די פריהערדיגע אַרבייט פערשטענדיגען זיי זיך מיט בלויזע אויגענבליקען, אין װעלכע עס מערקט זיך און װאָרענט עפּעס אַן אומפערשטענדליך דעמאָניש-העליש פייערעל. גאָר עפענט זיך די אויסשטייגונג'ס טהיר אין עטליכע מוסקול-געזונטע הענד הויבען זיך אין דער הויך און ניבען אַ שיעב אַרויס עפּעס אַ נענענשטאַנד דורך איהר. עס דערהערט זיך אַ שװישען גלייך װי די לופט װאָלט דורך אַ פייל דורכגעריסען געװאָרען. די טהיר פערמאַכט זיך ניך און גלייכצייטיג פערלאָזען אויך די געסט דעם װאַגאָן, װעלכער איז פיעל מיט ספּאַזמירענדע פרויען. קולות און האַרצרייסענד „שמע ישראל" געשרייען פון פערצװייפעלטע יודען און יודענעס.

(װייטער זייט 4)

וואס וויל דער קאנגרעס פון פוילישען יודענטום?

פאר׳ן פוילישען יודענטהום שטעהט איצט אן ערשט ראנגיקע אויפגאבע: ארגאניזירען דעם קאנגרעס פאר יודישער זעלבסט-הילף אין פוילען.

מען קאן אהן גוזמא דערקלערען, אז מיט דער ענטשטעהונג פון קאנגרעס וועט געעפענט ווערען א ניי בלאט אין דער געשיכטע פון קאמף, וועלכען דאס פוילישע יודענטהום פירט פאר זיינע רעכט אלס בירגער פון לאנד און פאר דער לינדערונג פון זיינע עקאנאמישע און נאציאנאל-קולטורעלע נויטען.

דאס פארשטענדעניש פאר דער נויטווענדינקייט צו נעמען זייער גורל אין זייערע אייגענע הענט איז שוין פון לאנג וואך און איינגעווארצעלט אין די מוחות פון די יודישע פאלקס-מאסען. אבער עס איז די טראגעדיע פון דעם יודישען לעבען אין פוילען, וואס עס איז ביז איצט נישט געלונגען צו שאפען יענע אויטאריטעטע אל-יודישע אינסטאנץ, וועלכע זאל האבען הינטער זיך די איבערוויגענדע מערהייט פון דער יודישער באפעלקערונג און וועלכע זאל האבען די מעגליכקייט צו בעשטימען די וועגען און אופנים פון אונזער קאמף פאר גלייכבערעכטיגונג פון אונזער געזעלשאפטליכער טעטיגקייט.

אין די היינטיגע טעג, ווען איבער אונזערע קעפ הוליעט א שטורעם-ווינט פון חיה׳שען אנטיסעמיטיזם, ווען מ׳זאגט אונז אפ די רעכט צו זיין בירגער פון לאנד און צו ציען דא חיונה דורך ערליכער ארבעט — מוזען מיר מאניפעסטירען אונזער לעבענס-קראפט, אונזער ענטשלאסענקייט נישט משלים צו מאכען מיט די גזירות און רדיפות, אונזער ווילען און גרייטקייט ווייטער אנצוגעהן מיט׳ן קאמף פאר אונזערע רעכט אלס מענשען, בירגער פון לאנד און יודען.

דורך דעם קאנגרעס וועלען מיר דעמאנסטרירען, אז די הסכער 3 מיליאן יודען אין לאנד בילדען איין איינהייטליכע נאציאנאלע געמיינשאפט, וואס איז טריי צו איהרע ווערטען, וואס געדענקען אין איהרע פליכטען, אבער וועלכע פארגעסט אויך נישט אין איהרע רעכט, אלס בירגער פון לאנד.

דער יודישער פאלקס-קאנגרעס וועט האבען די אויפגאבע צו קאנסטיטואירען און ארייננברענגען אין איין ארגאניזאציאנעלער ראם דאס פוילישע יודענטהום. דער קאנגרעס וועט דארפען אויסדריקען די מיינונג פון דער געזאמטער יודישער בעפעלקערונג אין פוילען וועגען איהר לאגע, וועגען די פראגען, וואס שטעהען איצט אויפ׳ן פאליטישען סדר-היום אין לאנד.

דער קאנגרעס וועט דארפען שאפען דעם אדרעס פון פוילישען יודענטהום, אן אדרעס פאר דער נישט יודישער וועלט פאר אונזערע ברידער אין אויסלאנד, פאר אונז אליין. דער קאנגרעס וועט מוזען ווערען דער כוח, וואס פיהרט אן מיט דער עקאנאמישער הילפס-טעטיגקייט און גיט איהר געזעלשאפטליכען שוואונג און פלאן.

דאס וועט אבער געשעהן, און נאר אין אזא מאס, אין וועלכער די יודישע פאלקס-מאסען וועלען זיך אין קאנגרעס בעטייליגען און בעשטימען זיין פרצוף און טעטיגקייט. דער קאנגרעס קומט פעררווירקליכען דעם גרויסען פאסטולאט פון דעמאקראטיזירען דאס יודישע לעבען.

ער וועט זיין אויסגאבע דערפילען, ער וועט זיין ענזיסטענץ בערעכטיגען, נאר אויב ער אליין וועט זיין געבויט אויף יסודות פון דעמאקראטיע, ד. ה. אויפ׳ן ווילען פון רוב פון דער יודישער בעפעלקערונג. וואס מעהר יודען עס וועלען זיך בעטייליגען אין די וואהלען צום קאנגרעס, אלץ מעהר אויטאריטעט וועט דער קאנגרעס האבען און אלץ מעהר מעגליכקייטען צו ליקווידירען די קראנקע דערשיינונגען אין אונזער לעבען און איבערצובויען עס אויף געזונטע יסודות פון דעמאקראטיע, פון אנטשיידענעם קאמף פאר רעכט, פון פלאנמעסיגער הילפס-ארבייט.

אנשליסען זיך אינם קאנגרעס, אויסקויפען די וואהל-קארטע צו איהם — אין היינט די פליכט פון יעדען יוד.

ק. ב.

סיכסוך פון דער שטאדט-פערוואלטונג מיט א יודישע הויז-אייגענטימעריז.

די פרוי שרה ביילע ראטענבערג מוז אבגעבען א לאקאל פאר שטאטישע בעדערפענישען.

אין דער צייט ווען ס׳האט געהערשט די עפידעמיע פון בויך-טיפוס אין ראדאם, האט די שטאדט-פערוואלטונג זיך געפונען אין א שווערע סיטואציע. שפירענדיג א מאנגעל אין ענטשפרעכענדע לאקאלען אויף צו איזאלירען די קראנקע.

נאך לאנגע זוכענישען איז אויסגעפונען געווארען איין דער טראוגוטא 51, אין הויז פון שרה ביילע ראטענבערג, א לאקאל, וואס שטעהט שוין ליידיג 3 יאהר. אין דעם לאקאל איז אמאהל געווען די שולע „אשחיאטא".

די שטאדט - פערוואלטונג האט זיך געווענדעט צו דער פרוי ראטענבערג מיט א פראפאזיציע צו פערדינגען דעם ליידיגען לאקאל אויפ׳ן דערמאנטען צוועק. מהמת דעם, וואס פרוי ראטענבערג האט פערלאנגט א צו - הויכען פרייז און דערצו יעדען טאג געענדערט איהרע פאדערונגען, איז די שטאדט-פערוואלטונג ארויסגעטרעטען מיט א פארשלאג צו רעקווירירען דעם לאקאל.

דער ענין האט זיך געצויגען א לענגערע צייט, ביז היינטיגע וואך האט פרוי ראטענבערג דערהאלטען א דעציזיע פון קעלצער וואיעוואדע, לויט וועלכע עס ווערט פעראורדענט צו פערנעמען דעם לאקאל אויף שטאטישע בעדערפענישען.

אין רעזולטאט פון דער ראזינער דעציזיע דעלעגירט די שטאדט-פערוואלטונג א שאצונגס-קאמיסיע וועלכע זאל פעסטשטעלען די הויך פון דירה-געלד פון דעם פערנומענעם לאקאל.

י. ב. שטריממאן
ווען עס בליען די פליאקסען

עס האבן זיך צעבלימ די פליאקסן
און דופטן מיט א ווילדן געשמאק
און ס׳האבן זיך פארדרייט די קאקסן
די בלימעלעך וואס רופן זיך קאזאק.
וויגט זיך ניך די וואסער ליליעס
און עס בלוטיגט דער גראנאט
אפנעהאקט איז שוין דאס טרילן
פון אונטערן רויט-פארוועלקטן בלאט.

אין רומעניען
(סגדע פון זייט 3)

• • •

רומעניען... א דאר פערדעל איינגעשפאנט אין א גרויסען וואגען אויף וועלכען עס ליגען אנגעוואָרפען עטליכע געבונדענע קעלבער, לויפט טראסקענדיג און קלאפענדיג דורך די נאס פרייטאג פאר נאכט שפעטליך. דער בעל-עגלה, וועלכער טרייבט אן שטעהענדיג אין וואגען דאס פערדעל, קוקט מיט אונזיכערע אויגען ויך יעדע וויילע ארום, קענטיג: ער האט מורא פאר חלול שבת. ביים עק גאס כאפט פלוצלינג א סטודענט דאס פערדעל ביים ציימעל אן. אנגעשראקען און אויפהויבענדיג די אויערען שטעלט זיך די ארימע קלאטשע אב. באלד ווערט דאס פערד און וועגעלע ארומגערינגעלט פון א מחנה סטודענטען, סאלדאטען און סתם גויים, אזוי דאס מ׳זעהט שוין נישט מעהר ארויס, ווי נאר דעם שטעהענדיגען אויפ׳ן וואגען בעל-עגלה, וועלכער קוקט מיט פערבלאנדזשעטע אויגען כסדר אויף אלע זייטען, ווי וועלענדיג זיך פרעגען אין וואס איינענטליך בעשטעהט זיין שולד. ענדליך רוקט זיך ארויס פון דער מאסע א פאליציאנט, כאפט זיך ארויף אויפ׳ן וועגעלע און בעפעהלט דעם בעל-עגלה פאהרען מיט די קעלבער צום מאגיסטראט, וואו עס ווערט געמאכט געגען דעם אכזריות׳דיגען יורעל א פראטאקאל פאר עובר זיין א שווערע עבירה: פאר׳ן בינדען צו שטארק און פעסט די קעלבער און דערמיט האט ער אנגעטוהן צער די ארימע בעלי חיים.

אין דער צייט פון א טראגישען צופאל פון א פאלק׳ס - אומגליק בין איך זיך נוהג צו עפענען אונזער אלטיטשקע ביכעלע, אונזער תנ״ך, כדי צו שעפען פון דארט עטוואס ערהאלונג און טרייסט אדער בכלל צו געפונען דארט עפעס א רמז, אנ׳אויסדרוק, וואס זאל ענטשפרעכען דעם טרויעריגען צושטאנד. אדער, בעסער-געזאגט, וואס זאל מיט עפעס א שארף שניידענדיג ווארט קריטיקירען און מאדעלען די מיסהאנדלונג פון פרעמדע געגען אונז. עפענענדיג דעם תנ״ך איז דאס מאל מיין בליק געפאלען אויף דעם נביא הושע׳ס ווערטער: „זובחי אדם עגלים ישקון" (הושע י״ג ב׳) און ווירקליך ענטשפרעכען וואונדערבאר די ראזינע היילינע ווערטער פון נביא די אויבענדערמאנטע צוויי פאסירונגען. זובחי אדם עגלים ישקון — אין דער איינענער צייט ווען איהר קושט און צערטעלט קעלבער, שעכט איהר און מארדעט אבער מענשען!..

*) פון בוך „מאדערנע דרשות".

קויהלען, קויהלען איבער אלעס!

מאנאלאג פון א ראדאמער יוד, וואס זיצט ביים אויווען.

צ׳זאלט מיר האבען א גוטע פרנסה. יודען, כבעט אייך פון וואנען זענען געקומען די פרעסטן מען זאגט יאקאש, אז דער רומענישער „נאג מלך הבשן" האט אונז מכבד געווען מיט דער מתנה. אין רומעניע איז געווארען א שטארקע „זאוויערוכע", ס׳האבען זיך באוויזען די בארימטע רומענישע וועלף, די טעמפעראטור איז געשטיגען ביז 40 גראד, אזוי, אז די ראדיא-כוואליעס האבען געבראכט די פרעסט. נעמט אדרבא א בלאט-צייטונג אין האנט אריין, וועט איהר זעהען, ווי די הענט וועלען אייך פערשטייפט ווערען...

הו-הא, הו-הא! ס׳איז קאלט יודען, אין די ביינער, ווי נעמט מען א ביסל קויהלען? א ניי-אנשיקעניש פון דער העלער הויס. קייהלען איז אצינד געווארען א פרימא ארטיקל, זאג איך אייך, אלע ווערען דאך פשוט געפרוירען. אפילו די ענדעקיס ליידען דאך אויך פון די פרעסט. א פיקעטניק שפייט היינט ביי א יודישער קראם, מוז ער דאך פערגליווערט ווערען, ווי א שטיק אייז. און איך, ווי איהר זעהט מיך א לעבעדיגער, וואלט היינט געווארען א קויהלען.סקלאדניק. יא, בנאמנות, אז איך קוק אזוי אויף דעם פערסמאליטען פוהרמאן, וואס האט ווכה געווען צו זיצען אויף א וואגען מיט קויהלען. בין איך איהם מקנא. אנומעלט הערט איהר, שטעל איך מיך אב פאר א סקלאד פון קויהלען, און קוק מיר אריין דורך די שפארעס פון פארקאן, ווי מען צעשעפסינט זיך ביי דער גליקליכע פרנסה. פלאצט מיר דאס הארץ פאר ענמתנס: „אך דא ליגען קויהלען"!... וואס דארפט איהר מעהר, איך האב א טאכטער, הייסט זי פעפע-לאה, שרייט זי צו מיר: טאטע, זאלסט מיר שאפען א חתן א קויהלען-הענדלער! איהר פארשטייט אזא אידעאלע בראנזשע איז געווארען דאס מין קויהלען. איהר האט בארירט זעהן, וואס מארא ווארע מען האט געמאכט ביי מיין שכן אין שטוב פאר דעם ארייננעברענגען ביסעל קויהלען. מ׳האט אויפגעפראלט ביידע טהירען און אלע האבען פריילך אנטקעגענגעגאנגען, גלייך ווי מ׳זאלט געברענגט אין שטוב א פיאנינא...

קויהלען, קויהלען איבער אלעס! דאס איז היינט דער ערשטער געברויך. יאפאניע ווארפט „קויהלען" צו כינע, מיניסטארען קנייטשען זיך די שטערנס, ווי אזוי די צו לעזען די „קויהלען"-פראגע, מיט „קויהלען" אין די הענט שטייען די אראבער אין ארץ-ישראל, רוסלאנד איז איין גרויסער קויהלענגרוב און די גאנצע וועלט-פאליטיק ברענט צוליב דער „קויהלען" פראגע.

איך זאג אייך יודען, אומסוס, אויף דער גאנצער וועלט איז פראסטיג און קאלט.

ווי נעמט מען א פאר קילא קוילען?!..

אביחיל.

א יוד. טראגעדיע פון נאצי-דייטשלאנד

פון ה. לאנג

דער רב און זיינע צוויי טעכטער

(ערשטער קאפיטל)

צו ליכט - צינדען

דאס איז געווען פרייטאג, אין דעם רב׳ס שטוב איז מען געווען אומרוהיג.

די פרוי, דעם רב׳ס, האט יעדע ווייל׳ע זיך פארקליבען אין א ווינקעל און געוויינט א ברעך געטון די הענט און שטילערהייט ארויסגעשלינגען א טרעהר. זי האט געוואלט עס אויסבעהאלטען פון די קינדער, זאלען זיי נישט זעהן וואס מיט איהר טוט זיך. זיי האבען אבער, יא געזעהן, און זיי האבען אויסגעקוקט די אויגען, אז דער פאטער זאל שוין אהיימקומען.

דער רב איז געווען אוועקגעפאהרען אויף א פאר טעג אין אן׳אנדער שטאט. דארטען איז פארגעקומען א בעראטונג פון פארשטייער פון פאמיליעס, וועמעס קינדער מען האט צוגעגרייט צו אוועקצונעמען אין פאלעסטינא. די גאר יונגע קינדער.

ראטעווען קינדער, די גאר יונגיקע, איז געווארען דער קורס ביי אלע יודען פון דייטשלאנד גלייך ווי זיי האבען איינגעזעהן, אז אלץ איז שוין פארפאלען אז עס איז שוין מעהר נישטא אויף וואס צו האפען, זיי וועלען שוין קיין תקומה אין דייטשלאנד מעהר נישט האבען. און ציוניסטען האבען געוויזען א וועג: נעמען די קינדער קיין פאלעסטינא.

עטליכע גרופעס זענען שוין געווען אוועקגעפאהרען. מ׳האט געהערט דערפון אין אלע קהלות. מען האט גערעדט אין אלע היימען: עלטערן נעמען זיך צונויף און קליבען אויס איינעם צו זיין דער אויפפאסער אויף די קינדער אין זייער וועג צו פאלעסטינא. און מען האט שוין בעוואוסט, אז מען דארף פאר דעם האבען ערלויבניש פון דער רעגירונג, און דאס קריגט מען.

איצט האט געדארפט אפפאהרען א גאנץ נייע גרופע, און אין דער גרופע איז געווען ארייינגערעכענט דעם רב׳ס יונגע טאכטער, פרידא.

און טאקע היינט האט זי געדארפט אפפאהרען, היינט, פרייטאג, צוזאמען מיט נאך קינדער, אי פון דער זעלבע שטאט, אי פון אנדערע שטעט.

צוליב דעם איז פארגעקומען די בעראטונג, צו וועלכע דער פאטער איז געפאהרען. ס׳האט געהייסען, ער וועט היינט אהיימקומען מיט אלע פלענער, וואס מ׳האט געמאכט פאר די רייזענדע קינדער, און פרידא וועט זיך גרייטען צו גיין צו דער באהן...

נעמען די קינדער צו דער באהן איז געווארען אן „אינסטיטוציע" אינם לעבען פון די דייטשע יודען, א מין יום טוב און דערביי א צער, א הייליגע זאך. דער טאג פון אפפאהרען איז געווארען א הייליגער טאג. פון עלטערן אין קרובים איז אפגערעדט: עס קומען צום צונויף פרעמדע. אלע, אלע גייען נעמען אפשייד פון אפרייזענדע קינדער. צעהנדליגער פרעמדע פאטערס און פרעמדע מוטערס, פרעמדע שוועסטער און פרעמדע ברידער, מען וויינט. אלע וויינען. אויגען פינקלען אויך פון טרייסט און פון האפנונג: קינדער ווערען געראטעוועט: אבער ס׳איז דאך פארט אן אפשייד מיט קינדער, וויינט מען ווידער.

וועגען די יודישע סצענע ביי די צוגען רעדט מען איבער גאנץ דייטשלאנד קריסטען רעדען אויך. זיי שטייען פון דערווייטענס און קוקען צו מיט סימפאטיע. דאס אין אלעמאל פרייטאג צונאכטס

ס׳האט צו טון מיט דער ערלויבניש, וואס מען פועל׳ט אויס ביי דער רעגירונג. אזוי האט זיך עס אנגעהויבען. און אזוי האלט עס אן. בעת די ערשטע קינדער-גרופע האט געדארפט אפפאהרען, האט מען נישט געקענט קריגען קיין ערלויבניש זי ארויסצובאגלייטען ביז מ׳האט עס פארבינדען מיט׳ן שבת.

נאצישע פאליציי, די שענדער פון יודישען גוף, האבען זיך א שפיל געטון מיט דער יודישער נשמה, עס האט ביי זיי געהייסען, אז ווערענד מ׳דארף די יודן ארויסראטען, פארטיליגען, איז אבער נישטא קיין פארפאלגונג אויף דער יודישער רעליגיע. און אויב די קינדער וועלען אפפאהרען פרייטאג צו נאכט, וועט עס זיין אן ענין פון שבת, און ס׳וועט זיין ערלויבט די יודען זיך צו פארזאמלען ביי דער באהן.

אן אנדער טאג, וואלט מען עס געקאנט אננעהמען פאר א „פאליטישע דעמאנסטראציע", ווילען דאס די יודען? האט די נאצישע פאליציי געשוימט מיט רציחה. האבען די יודען אפגעענטפערט צוציטערטע. אין שוין דאס געבליבען פאר אלעמאל און פאר אומעטום איבער גאנץ דייטשלאנד: ארויסבעגלייטען די קינדער פרייטאג-צו-נאכטס.

און די פרייטאג-צו-נאכטס האבען דערפון געקראגען א טיפע הייליגקייט — צער פון עלטערן ביים צושיידען זיך מיט זייערע קינדער.

דער נערוועזער אומרוה פרייטאג א גאנצען טאג אין דעם רב׳ס הויז מיט׳ן ברעכען די הענט און די שטילע טרעהרען פון דער מוטער איז געווען א פערשטענדליכער. א קינד וועט דאך באלד אוועק פון הויז, קיינמאל נישט צוריק קומען; באלד וועט דאך קומען דער פארנאכט, און פרידא וועט אוועקפאהרען; איהר ארט וועט בלייבען לעדיג...

אבער ס׳איז געווען נאך א מאטיוו, וואס האט געהאלטען די שטוב אומרוהיג, א צושראקענקייט האט ארומגעפלאטערט.

דורך די עטליכע טעג וואס דער רב איז געווען אוועקגעפאהרען, האט אין הויז זיך געמעלדעט א שטורעם-טרופער, איינער פון יענע נאצישע באנדעס, וואס ווארפען אן א שרעק גאנץ דייטשלאנד; און געקומען איז ער מיט׳ן גאנצען ברוינעם אוניפארם, וואס אזעלכע פארשוינען טראגען, מיט סוואסטיקעס אויף די ארבעל, א רעוואלווער אין א לעדערנער פאס, און אן אייזנגעגאסענע חוצפה אויפ׳ן גאנצען פנים; און ער האט איבערגעלאזען א קורצען בעפעהל:

— אזוי גיך ווי דער רב וועט צוריק קומען, זאל ער זיך מעלדען צו דער פאליציי...

דער איבערגעלאזענער אדרעס האט געוויזען, אז דער שטורעם-טרופער האט געמיינט די „געסטאפא", די געהיים פאליציי.

די מוטער האט איבערגערעדט מיט די קינדער, מיט פרידא׳ן און מיט דער עלטערער טאכטער, מיט עלא׳ן:

— וואס קען דאס בעדייטען? פארוואס זאל מען וועלען דעם פאטער אין דער געהיים פאליציי?..

וועגען דעם אונטערשיד אין דער פאליציי פון היטלערס דייטשלאנד רעדט מען מיט שוידער. די „געסטאפא" איז די ספעציעלע היטלער-פאליציי. זי גיט אכטונג אויף דער מאס געטריישאפט צו דער ממשלה פון די נאצים. איז ווער נישט געטריי מיט א האנדלונג, צי אפילו מיט א בלויז ווארט, ווערט ער גענומען צו דער „געסטאפא". זי פרעגט איהם אויס און מאטערט איהם און פייניגט איהם, אז ער זאל זיך „מודה-זיין", און צי ער איז ווירקליך געווען אונגעטריי. צי נישט, צווינגט זי ארויס א וידוי, און פערשיקט איהם איז א קאנצענטראציע-לאגער. די „געסטאפא" איז אונטערערדיש, פערשטעלט פון דער וועלט, א געהיים פאליציי, אבער מען ווייסט, אז זי איז דא. מען ווייסט, אז ערגעץ-וואו האט זי איהרע מאטער-קאמערען, און זייערע שאפענס צופאלען זיך איבער גאנץ דייטשלאנד, אויך ווייט אריבער די גרעניצען פון דייטשלאנד, איז שוידערליך פראוואקאטאריש, איהרע אגענטען רייצען אויף דעם און יענעם צו אונטערשאפט און נאכדעם נעהמען זיי ארייין די קרבנות אין א נעץ פון בלוט און טויט, זיי וועבען אויס בלבולים, זיי זענען פעלשער און מערדער.

די מוטער האט גערעדט א צושראקענע צו די צוויי טעכטער: עלא און פרידא:

— דער שטורעם-טרופער האט דאך נישט געפרעגט וואו דער פאטער איז, אט האט ער איבערגעלאזען א בעפעהל אז דער פאטער זאל זיך מעלדען גלייך ווי ער וועט צוריק אהיימקומען; הייסט עס דאך, אז זיי ווייסען אז ער איז אוועקגעפאהרען אויף עטליכע טעג — האבען זיי איהם שפיאנירט? וואס קען ארויסקומען דערפון?.. ארייינפאלען ביי זיי אין די הענט: אך, ליבער גאט!..

שוין בלויז דער אויסדריק „זיי", איז א ווארט, וואס טראגט גרויל איבער גאנץ דייטשלאנד, מיט „זיי" מיינט מען דעם גאנצען געוועב פון היטלערס ממשלה. „זיי" — די נאצים, „זיי די שטורעם-טרופערס; „זיי" — די שענדער און מערדער.

ס׳איז געווארען א פראגע ביי דער מוטער און ביי די צוויי טעכטער, צי מען זאל אויף א וועלכען עס איז אופן לאזען וויסען דעם פאטער, אז די נעהיים-פאליציי זוכט איהם, אפשר דארף ער זיך צוגרייטען מיט וואס עס איז. די מוטער איז אוועק זיך בעראטען מיט א גוטען פריינד פון דער פאמיליע, וועלכער איז אין פריהעריגע יאהרען געווען א בעריהמטער אדוואקאט אין שטאדט, זיין עצה איז געווען: מ׳זאל ווארטען. שפיאנירט מען דעם רב, איז בעסער, אז מ׳זאל צו איהם נישט שרייבען, אויך נישט טעלעפאנירען, ער וועט זעהן, וואס ער דארף טון. מוטער און טעכטער זענען געזעסען, אין זייער היים ווי פארשטיקטע אין א שטילקייט. אלע יודישע היימען אין דייטשלאנד זענען ווי נעסטען פון צושראקענע פויגעל.

און אט דארף ער אנקומען, דער רב; היינט, פרייטאג. וועט פרידא קענען אוועקפאהרען אינטער אזעלכע אומשטענדען? אין זעלבען טאג דארף מען ארויסבעגלייטען א קינד, און דער פאטער דארף זיך מעלדען אין דער געהיים-פאליציי.

די אנשרעקונג איבער דעם האט צושטערט דאס גאנצע ביסל פרייד, וואס איז פריהער געווען אין הויז אין פארבינדונג מיט די צוגרייטונגען פאר דער יונגער פרידאס רייזע קיין פאלעסטינע.

פרידא איז בלויז אלט געווען זעכצעהן יאהר, און איז געווען פון די עלטסטע פון דער קינדער-גרופע אפצופאהרען קיין פאלעסטינע, דער פלאן אז פרידא זאל אריין אין אזא גרופע, האט ארייינגעבראכט א נייעם אינטערעס אין רב׳ס הויז. דער רב איז קיינמאהל קיין ציוניסט נישט געווען, הגם די געמיינדע זיינע איז אן אלטע מיט א סך היסטארישע קאלירן. אוודאי האט ער געהאט א באציהונג צו ארץ ישראל, אבער נאר צו ארץ ישראל פון דער תורה און פון תלמוד. ער האט אויך געשטיצט קהלות אין ארץ ישראל, פון צייט צו צייט געקליבען געלד, און אליין געגעבען, פאר די צוויי ארץ ישראל שטעט ירושלים און צפת. האט ער ווידער געהאט צו טון מיט תורה און מיט תלמוד. ער האט אפילו אנגעשריבען א ספר וועגען די צוויי אלטע הייליגע ארץ-ישראל שטעט. א בוך אויף דייטש מיט איינלאגעס אויף לשון קודש. אפדרוקען פון עמודים פון אלטע רבנישע ספרים; האט עס שוין געהאט צו טון מיט זיין גרויסער פערעהרונג פון דער היסטארישער געשטאלט פון ר׳ ישעיה הורוויטש, וועלכע האט אין זיבעצענטען יאהרהונדערט אנגעפיהרט אנ׳ ארץ-ישראל בעוועגונג צווישען דייטשע רבנים, אבער אויפ׳ן ציוניזם אויפ׳ן גאנצען מאדערנעם לעבען אין פאלעסטינע, האט ער געקוקט, דער רב, ווי אויף עפעס וואס קען ענטוועדער זיך יא איינגעבען אדער נישט. און הגם ער איז נישט געווען קיין קעגנער, איז ער אבער אויך נישט געווען קיין אנהענגער. נאר אנ׳אנדער באציהונג צו דער איצטיגער, צו דער מאדערנער פאלעסטינע, האט ער געקראגען בעת עס איז געבליבען ביי איהם און ביי זיין פרוי, אז זייער יונגע טאכטער פרידא זאל זיך אנשליסען אן א קינדער גרופע צו פאהרען קיין פאלעסטינע, די גאנצע שטוב איז אזוי ווי אנדערש געווארען: פרידא האט אנגעהויבען לערנען העברעאיש, און קוקענדיג אויף איהר, האט אויך די עלטערע טאכטער, עלא, מיט פינף יאהר עלטער פון פרידאן, גענומען לערנען העברעאיש, דאס איז זיי נישט אנגעקומען שווער. וויל א סך זאכען אין פארבינדונג מיט העברעאיש האבען זיי געוואוסט פון פריהער, פון זייער ערציהונג אין הויז, א רב׳ס הויז מיט א סך ספרים און מיט א טיפען יודישען גייסט. און דער פאטער האט זיי שטארק געהאלפען, זיין אויפמערקזאמקייט איז אבער געגאנגען צו פרידאן וואס זי דארף דאך אט-באלד פאהרען צום לאנד, וואו מען לעבט אויף העברעאיש, און אזוי איז פרידאס יונגער לעבען מיט׳ן ציל צו ווערען איבערגעפלאנצט אין פאלעסטינא געווארען דער צענטער פון אלעמען אין הויז. און דאס הויז האט אזוי ווי ארייינגעקראגען א נייעם לעבענס-אינהאלט, א האפנונג אויף נייעס, און א פרייד. איצט איז דאס אלץ געשטעלט געווארען אין קאן. דער טייוועל האט ארייינגעווארפען שרעק אין הויז.

עס איז געווען שפעט נאכמיטאג. באלד פארנאכט, ווען דער פאטער איז אהיים געקומען. ער איז ארייין אין שטוב מיט אן איינגעלויכטען פנים.

פרידא און די מוטער און עלא האבען זיך ארומגעשטעלט ארום פאטער, עס האט זיי געדריקט אויף די הערצער. און קיינער פון זיי האט נישט געהאט מוט גלייך איהם צו זאגען וואס איהם ערווארטעט. אז ער דארף גיהן צו דער געהיים פאליציי.

דער רב האט אנגעהויבען ערקלערען דער פאמיליע, וועלכער איז געשטאנען ארום איהם, וואס עס מאכט איהם צו זיין אזוי אויפגעלעבט. ער האט איצט זיך צורעדט מיט א בעזונדערען געפיהל. א יוד איצט אין דייטשלאנד איז די עלענדסטע בעשעפעניש אויף גאטס ערד.

(פארטזעצונג קומט)

העכסטע געריכט וועט צום 2־טן מאהל בעטראכטן די קאסאציע פון די פשיטיקער פטר'משפט'ט.

ווי מיר ווערען געוואויר, האט דאס העכסטע געריכט שוין בעשטימט דעם טער־מין פון היסטארישן פשיטיקער פראצעס וואס וועט דאסמאל שוין צום צווייטען מאל בעטראכט ווערען דורכ'ן העכסטען געריכט.

דער גורל פון לעסקא, פרידמאן און לענגא זענען אונזער לעזערע גוט בע־קאנט. מיר ווילען בלויז דערמאנען, אז נאכדעם ווי דאס העכסטע געריכט האט אנולירט די אורטיילען ווי, למשל, ביי לעסקא, בנוגע דער הויך פון דער שטראף און ביי פרידמאנען אנולירט בכלל דעם אורטייל, האט דאס לובלי־נער אפעלאציע־געריכט צום צווייטען מאל פערמשפט די אנגעקלאגטע אויף לאנג־יעהריגע שטראפען. קעגען וואס די פערטיידיגער האבען טאקי נאכאמאל בעלעגט די קאסאציע־אנקלאגע.

ראדאם — אנ'אוניווערזיטעט־שטאדט.

די ווארשאווער פרעסע האט געברענגט א ידיעה, לויט וועלכער ס'זאל בעאר־בייט ווערען א ווייטגעהענדער פראיעקט פון דעצענטראליזירן די אוניווערזיטעט'ס־פונקציעס, לויט דעם דייטשען מוסטער וואס בעשטעהט אין דעם, אז פון דער רעזידענץ־שטאדט זאלען בעזייטיגט ווע־רען אלע העכערע לערן־אנשטאלטען.

צווישען די פראפאנירטע „יורשים" פון ווארשא זענען אויסגערעכענט: צווי־מער, וואוהין ס'זאל איבערגעטראגען ווערען דאס ווארשאווער פאליטעכניקום; קאליש — די הויפט־ווירטשאפטליכע שולע און קיין קעלץ, עווענטועל ראַ־דאם — דער אוניווערזיטעט.

דאס רעאליזירען פון דעם נייעם פראגראם וואלט נאטירליך געפאדערט א רייהע אינוועסטיציעס, וועלכע וואלטען געמוזט אריינגעהן אין קרייז פון 4־יאר פלאן".

די ידיעה איז נישט מעהר ווי א ווער־סיע, וואס איז גענצליך אומווארשיינליך.

8 כוליגאנעס בעפאלען א יודישען יונגערמאן.

א געוויסער בינם קאצמאן איז גע־גאנגען א היים ארום 8 אווענד. גע־הענדיג אויף דער רווינסקא צו דער ריכטונג פון קילעכדיגען מארק איז ער בעפאלען געווארען דורך א באנדע כו־ליגאנעס, וועלכע האבען איהם בלוטיג צושלאגען. די כוליגאנעס זענען באלד אנטלאפען.

מ'האט דעם יונגערמאן ארויסגעפיהרט צום פעלדשער אברהמ'לע פינקעלשטיין, וועלכע האט איהם ערטיילט מעדיציני־הילף.

קאצמאן האט צומארגענס גמאלדען וועגען דעם פאל אין דער פאליציי.

באהן־ליניע ראדאם־אסטראווצע־אפט

די האנדעל'ס־קאמער אין סאסנאוויעץ האט בעשלאסען צו בעמיהען זיך ביי די מאסגעבענדע פאקטארען אין דער פרא־גע פון אויסבויען א באהן־ליניע ראדאם—דרילטש, — אסטראווצע — אפט.

די נייע ליניע וועט דערגעהנטערן א צענטראלען אינדוסטריעלען קרייז צו דער רעזידענץ־שטאדט און אויך מיט גדיניע.

גלייכצייטיג האט די קאמער בעש־לאסען ארויסצוטרעטען מיט א פאר־שלאג וועגען פונאנדערבויען די באהן־נעץ אין סקארזשיסק, וועלכע ענטש־פרעכט שוין נישט אין יעצטיגען מאמענט די קאמוניקאציע־בעדערפענישען.

גמינע מאכט א קוילען־אקציע.

די גמינע האט בעשלאסען הייאהר אזוי ווי פאראיאהרען צו מאכען א קוילען־אקציע.

א גאנצע היינטיגע וואך איז אין גמינע א שטארקער געדראנג פון מענ־שען, וואס בעקומען קוויטלעך אויף קוילען.

די גמינע האט בעשטימט אויף דער אקציע בערך 500 קערץ קוילען.

פון דער סדרה — בשלח

פון פ. בושאצקי.

ויהי בשלח פרעה את העם.

לויט'ן כלל, אז אומעטום, וואו עס שטעהט „ויהי" איז א צרה, א וועה־געשריי, זאגט דער מדרש, אז נאכדעם ווי פרעה האט ארויסגעשיקט די יודען פון זיין לאנד מצרים, האט ער געקלאגט און געשריגען: וועה, וועה! וואס וועט ערשט ווערען פון מיין מדינה אהן יודען.

עס איז כדאי צו בעמערקען, אז מצ־רים אין דער גאנצער צייט, וואס יודען זענען דארט געזעסען, האט די מדינה געבליט און איז געשטאנען אויף גאר א הויכען מצב סיי אויס'ן פאליטישען גא־דען, ווי אויך אויס'ן עקאנאמישען גע־ביט „כגן ה' כארץ מצרים" דריקט זיך אויס דער פסוק וועגען דאמאלדיגען מצרים'שען מצב. נאכדעם אבער ווי יו־דען האבען פערלאזט מצרים זאגט דער פסוק: וינצלו את מצרים". קומען די חז"ל און זאגען: „מאי וינצלו? עשאוה כמצולה שאין בה דגים" -- זי איז געווארען ווי א אזיערע, וואס קיין פיש איז דארט נישטא, דער אכת איז, אז נישט די יו־דען האבען זי ביים ארויסגעהן אזוי ארום גמאכט דורך די ביסעל „כסף וזהב ושמלות", ווי מיר לערנען פראסט פשוט. ניין! נאך נישט פון דעם ווערט א לאנד, א מדינה ח־וב ומחרב. דא איז די כונה־דאס דאדורך, וואס די יודען האבען אויסגעוואנדערט פון מצרים. איז די מדינה געפאלען וואס ווייטער „עד שאול תחתיה" אין אלע הינזיכטען. ווייל זי האט פערלוי־רען דעם עלעמענט, וואס בערייכערט יע־דע מדינה... און דאס לאנד האט גאר ניך דערשפירט דעם פערלוסט, וואס זי האט געהאט, און האבען זיך ארומגעזען, אז זיי האבען גמאכט א מקח־טעות און האבען בעדויערט. .

כתוב זאת בספר ושום באזני יהושע...

פרעגט זיך: אויב גאט האט געהייסען משה'ן שרייבען די מצוה פון „מח־ית־עמלק" אין א ספר, צו וואס נאך אריינ־זאגען עס יהושע'ן אין די אויערען? יהושע וועט זעהן ווי עס שטעהט גע־שריבען אין ספר־תורה וועט ער אזוי טוהן. צו וואס נאך זאגען איהם דאס מינדליך?

גאר מיר געפינען אין דער גמרא (ב"ב כ"א). ווען דוד האט געשיקט זיין מארשאל יואב פיהרען א מלחמה מיט דאס פאלק עמלק, האט יואב גאר בע־קעמפט די זכרים (די מענער) און נישט די נקבות, אז דוד האט איהם איבער־געפרעגט פאר וואס ער האט אזוי געטהון, אין דער תורה שטעהט דאך „מחה תמחה את זכר עמלק". עס זאל קיין שום זכר פון זיי נישט בלייבען!

האט יואב זיך פארענטפערט, דאס זיין רבי האט מיט איהם געלערנט, זכר — בעמלק. „זכר" מיט א קמץ...

אין דער ספר־תורה איז דאך נישטא קיינע נקידות און איז דעריבער גרינג זיך טועה זיין און לייענען זכר מיט קמץ'ן, אנשטאט זכר, דערפאר האט מען עס געדארפט בצוזגדער מינדליך איבערגעבען יהושע'ן, ער זאל וויסען ריכטיג, אז מען דארף קיין זכר נישט איבערלאזען, קיין גדערכעניש פון דעם פאלק עמלק. (פון ווילנער'ס גאון וועגען)

נאטיצען.

דאס איז נישט קיין פאנטאזיע, ס'איז נישט קיין חיזיע, ס'איז הוילע ווירק־ליכקייט. אין אונזערע גרויזאמע צייטען ווערט גאנץ אפט פארווישט די גרענץ צווישען פאנטאזיע און ווירקליכקייט; מיר זענען עדות, ווי א חלום פון היינט ווערט אין א גאר קורצער צייט ווי מיט א כישוף־שטעקעלע אומגעוואנדעלט אין א ממשות. און ס'דוכט זיך: אט זיי ביי־דע — פאנטאזיע און ווירקליכקייט — פי־רען צווישען זיך אנ'איינגען בערגעל, א היילינע קאנקורענץ, ווער פון זיי איז מעהר המצאה'דיגער, מעהר איינפעלע־ריש אין דעם פארמיר־פראצעס פונ'ם מענשליכען לעבען.

• • •

אין קארידאר פון דער ראדאמער קהלה שטייט א קנויל־מענשען, יודען און יורענעס מיט פארזארגטע פנימער און מיט צער אין זייערע בליקען. קעלט און דחקות האבען די דאזיגע מענטשען אהער צוגויפגעטריבען און זיי אהנ־קנע־שטעלט אין א פארגליווערטער אפווארטענדיגער פאזיציע.

אויף וואס ווארטען די דאזיגע מענ־טשען? פאר וואס זענען זייערע בליקען פול מיט כעס און צארן? דאס זענען נישט קיין שנארער און בעטען גיט קיין נדבות. זיי, בעאמטע פון קהילה — כלי קודש מענשען — פארלאנגען מ'זאל זיי אויסצאלען די פארלעגענע חובות, די לויפיגע פענסיע, וואס ס'קומט זיי שוין פאר עטליכע מאנאטען. סאג־טעגליך קו־מען זיי אין קהלה, מאהנען און בעטען מ'זאל זיי כאטש טיילווייז אויסצאלען זייערע פענסיעס, אבער יעדעס מאל קומט א טרוקענער ענטפער: „נישטא קיין געלד".

„אבער וואס וועט זיין דער סוף? — הערען זיך שוין פראטעסט־שטימען—ווי לאנג זאלען מיר אזוי הונגערען?!"

אין דעם גרויסען געפילדער פון קרעכ־צען און קלאגעניש רייסט זיך דורך א שטימע פון א זייטיגען יודען, וואס האט ביז אהער געשוויגען: „יאס טייטש ס'איז נישטא קיין געלד, זענען זיי דאך דע־רויף פרנסים. אז עס זאל יא זיין געלד, וואס איז דאס די קינץ צו האבען געלד און טיילען. דאס קען דאך א יעדער בא־וויזען און מ'דארף נאר ניט זיין קיין מיניסטער —

אזוי גייען אוועק טעג און די דאזיגע סצענעס גייען ניט אראפ פון קהלה־פראגראם. טאג־איין, טאג־אויס די זעלביגע מענטשען־שאטענס, די זעלביגע טערצערטע, אנגעכמורעטע פנימער, די זעלביגע פערלאשענע בליקען און שטענ־דיג דער זעלבער נוסח: „נישטא קיין געלד".

איז דאך נאט פארט א גוטער און שיקט צו א רפואה צו דער מכה. כמיין דא וואס לעצטענס האבען זיך גענומערט די טויט־פאלען פון די רייכערע יודען, וואס ברענגט אריין אין קהלה גרעסערע סומעס.

פארוואס, גאט קאכאנעדיגער, זאלען יורען אזויפיל נויט ליידען און יודישע פרנסים זאלען געבען דארפען אזוי שטארק טריקענען זייערע מוחות, אז ס'איז פארט דא א פשוטער וועג...

ווערט מאקע אין אזעלכע טעג זעהר היים אין קהלה. מיט איין אטעם קומען אנגעלויפען בעלי חיכות מכל המינים, מ'שטופט זיך און מען מאכט שוין חש־בונות, וויפיל געלד די קהלה האט געוואו־מען, און וויפיל יעדער פון זיי קען למשל קריגען, יעצט וועלען ווי זיך שוין נישט לאזען אפפטרן מיט: „נישטא קיין געלד", זיי האבען איצט א טויטען מת פאר א „לעבעדיגען עדות".

און, דאן, אז מען פערטיגט זיך אפ מיט'ן מת, נעמט מען זיך ערשט צו די לעבעדיגע, וועלכע ווארטען שוין אין קארידאר מ'זאל זיי זייערע חובות און פענסיעס אויסצאלען. עולם ווארט, ביז מ'נעמט אויסצאלען די מיזערנע גראש־ענס.

אבער דא הויבט זיך ערשט אויף א פרישער פראטעסט. טעג און וואכען האט דער עולם געווארט און געהונגערט און דא אנשטאט זייערע פארלעגענע פענסיעס טיילט מען צו עטליכע גילדען. עס הילכען אפ אין קארידאר פערצווייפעלטע קולות און געשרייען: „מיר־זענען ווא־טעס האבען „זיי" גענומען און אונז ווארפט מען צו בידנע גראשענס, ווי דעם הונד — א ביין.

• • •

אט אזוי, אט אזוי דרייט זיך דאס ריידעל אין דער ראדאמער יודישער קהלה. וועלכער ווילנער, וועלכער שפאס־מאכער האט דאס צוגעטראכט פאר איד אזא ווירקליכקייט? וועלכער פאנטאסט קען דען עפעס שענערס אויסטראכטען ווי דאס, אז טויטע זאלען לעבעדיג מאכען די לעבעדיגע.

אמת, גאט קאכאנעדיגער, האסט גע־שיקט די רפואה פאר דער מכה, אבער די מכה איז לייזער ווייטער געבליבען.

ס'איז נישט קיין פאנטאזיע, ס'איז נישט קיין חיזיע, ס'איז הוילע ווירק־ליכקייט.

איקס.

פעראייניגטער ראדאמער רעליעף אין ניו-יארק געשיקט 800 דאלאר קיין ראדאם.

ה' קוראטאר האט דערהאלטן א טע-לעגראמע פון ניו-יארק, אז ס'איז ארויס-געשיקט געווארען 800 דאלאר קיין רא-דאם. אין דער טעלעגראמע זענען אויס-גערעכנט נעמען פון א רייהע היגע יודישע אינסטיטוציעס פאר וועלכע דאס געלד איז באשטימט. עס איז אויך אנ-געוויזען סומעס וויפיעל יעדע אינסטי-טוציע באדארף דערהאלטען.

די סומעס און די אינסטיטוציעס וואס זענען אויסגערעכנט אין דער טעלעגראמע זענען פאלגענדע:

פאר'ן יודישען שפיטאל 150 דאלאר; פאר'ן בית-יתומים און מושב זקנים 150; חינוך ילדים 75 דאלאר; קימפעטארין-פעראיין 50 דאלאר; לינת - הצדק 75 דאלאר; עזרה 35 דאלאר; הכנסת-אורחים 35 דאלאר; תלמוד-תורה 35 דאלאר און 200 פאר דער הילפס-קאסע ביים 15-ער קאמיטעט.

דאס געלד איז ארויסגעשיקט געווא-רען אויף די נעמען פון די ה"ה קורא-טאר, משה רובינשטיין און י. בושאצקי.

די 800 דאלאר קומען פון אלגעמיי-נעם ראדאמער רעליעף אין ניו-יארק און דערפאר איז עס א נייעס, וואס ביז אהער מיט'ן געלד קומען אויך פון דארט אנ-ווייזונגען. פאר'ן ראדאמער 15-ער קא-מיטעט, וועלכער איז אייגענטליך אנ' אבטיילונג פון ראדאמער רעליעף אין ניו-יארק איז עס א ווינדער און ער איז אונצופרידען, וואס ס'האט איהם אנגע-וויזען ווי אזוי ער האט דאס געלד צו טיילען.

דורך דער גאנצער צייט זייט עס עג-זיסטירט דער 15-ער קאמיטעט איז עס דער ערשטער פאל, וואס דער ראדא-מער רעליעף אין ניו-יארק וויוס'אן וויפיעל און פאר וועמען. אזוי איז קיינ-מאהל נישט געווען. דער רעליעף אין ניו-יארק האט שיקענדיג דאלארען שטענ-דיג זיך פערלאזט, וואס אנבעלאנגט דער חלוקה אויף דעם 15-ער קאמיטעט, צו וועמען ער האט געהאט דעם פולסטען צוטרוי. אין דעם זין איז אויך גע-שלאסען געווארען אנ'אפמאך צווישען ה' דיימאנד, דער אין זיינער צייט רע-לעגאט פון ראדאמער רעליעף אין ניו-יארק מיט'ן היגען 15-ער קאמיטעט, וועלכען ער האט געשאפען. דיימאנד האט דאן אליין אנערקענט, אז וואס שייך די ארטיגע פערהעלטנישען, איז דער 15-ער קאמיטעט מעהר מאסגעבענד און דערפאר וועט זיי אמעריקא קיינמאהל נישט אנווייזען, וואס ער האט מיט'ן געלד צוטוהן. אין זעלבען גייסט זענען געווען געשריבען אלע בריעף, וואס זענען געקומען פון אמעריקא צום היגען קאמיטעט.

די לעצטע טעלעגראמע מיט די אנ-ווייזונגען איז פאר'ן קאמיטעט פשוט אנ'איבערראשונג, וואס שטעלט איהם אין גרויס פערלעגענהייט. דער 15-ער קאמיטעט האט דעם איינדרוק, אז דא איז געשעהן א מיספערשטענדניש און ער ווארט אויף אנ'אויספירליכען בריעף, וואס זאל קלאר און דייטליך בעלויכטען די טעלעגראמע. ווארום, אויב דער רא-דאמער רעליעף אין ניו-יארק זאל האבען פאקטיש געענדערט דעם סדר, וואס איז געווען איינגעפיהרט ביז יעצט: ד"ה, אז ער שיקט און ווייזט אן געגוי, וואס מיט'ן געלד צו טוהן, דאן האט עס גע-ווים נישט קיין צוועק די גאנצע עגזיס-טענץ פון 15-ער קאמיטעט, דאן איז לחלוטין איבעריג דאס שיקען אפילו אויפ'ן אדרעס פון פריוואטע פערזאנען, ווייל די דאלארען קענען געשיקט ווערען דירעקט פאר יעדער אינסטיטוציע. דער 15 - ער קאמיטעט איז אבער אין דער מיינונג, אז דער ראדאמער רע-ליעף אין ניו-יארק ווינשט זיך נישט, אז ער זאל בלויז זיין שליח און שפיל, די ראל פון א פאסט-טרעגער, נאר ער זאל האבען א דעצידירענדע דעה ווי ביז היינט איבער די פון אמעריקע געשיקטע דא-לארען.

ווי מיר הערען האט דער קאמיטעט בעשלאסען אבצווארטען אויף א בריעף פון אמעריקא.

• • •

סוף וואך האט ה' קוראטאר דערהאלטען א בריעף פון דער ווארשאווער האנ-דעלס - באנק, אז דאס געלד איז שוין אנגעקומען.

שילער ווארפט זיך אונטער'ן צוג.

מאנטאג ארום 7 אין דערפריה האט דער 20 יעהריגער סטאניסלאוו קענ-דזשערסקי זיך געווארפען אונטערן צוג, געפינענדיג דעם טויט אויפ-ן ארט.

דאס איז געשעהן אויפ'ן 4-טען קי-לאמעטער הינטער ראדאם, ווען דער צוג איז געגאנגען אין דער ריכטונג פון דעמבלין.

קענדזשערסקי איז געווען א שילער פון דער 8-קלאס אין גימנאזיום פון כאלובינסקי. די סיבה פון זעלבסמארד איז געווען א גייסטיגע דעפרעסיע, וואס איז ענטשטאנען ביי איהם צוליב א לונ-גען-קראנקהייט. קענדזשעסקי האט זיך איינגערעדט, אז זיין קרענק איז אונ-היילבאר און דערפון האט זיך געגוסטען ביי איהם די מורא, אז ער וועט נישט קענען נאכ'ן ענדיגען דאס גימנאזיום, ווייטער פארזעצען זיין שטודיום און מוזען פאלען צו לאסט זיינע עלטערן.

נאך פאר דער גנבה און פאר'ן פראצעס איז דער גנב אריינגעפאלען אין די הענד פון ריכטער.

אויף דער טראגוטא גאס וואהנט דער ריכטער פון ראדאמער קרייז - געריכט, פלעוואקא.

אנומלט איז די דיענסט פון ריכטער געגאנגען אויפ'ן בוידעם ביינאכט אראבנעמען וועש און זי האט בעמערקט ווי דאס שלעסעל איז אראבגעריסען. די דיענסט האבענדיג א חשד, אז דאס האט געטוהן א גנב, וועלכער געפינט זיך גראד אויפ'ן בוידעם, האט געמאלדען יוסגען דעם איהר בעל-הבית, דעם ה' פלעוואקא, וועלכער איז ארויף אויפ'ן בוידעם מיט א לאמפ. מ'האט געזוכט און נישט געפו-נען, ווען דאס דיענסט-מיידעל האט אנגעהויבען אראבנעמען די וועש, האט זי פלוצלינג דערזעהן א מענש זיצען אין א ווינקעל פון בוידעם. דאס איז טאקע געווען דער גנב, וועלכער האט זיך ארויסגעוויזען אלס זיגמונט גאלעמביאוו-סקי. ער האט זיך מודה געווען. אז ער איז געקומען גנב'ענען. אבער ער איז נישט קיין פראפעסיאנעלער גנב. ער האט אמאהל אין זעלבען הויז געארבייט אלס בלאכער און אזוי ווי ער ארבייט שוין נישט לאנג, איז ער געקומען גנב'ענען א טאוועל בלעך, בכדי ער זאל האבען צו עסען מיט זיין פרוי אויפ'ן קומענדיקען יום-טוב. ער האט דעריבער געבעטען דעם ריכטער פלעוואקא, ער זאל איהם פריי-לאזען.

ריכטער פלעוואקא, וויסענדיק גוט, אז אויף גנבה איז נישטא קיין היתר, האט דעם גנב איבערגעגעבן אין די הענד פון דער פאליציי.

עהרנעסטען מיטוואך, איז פארגעקומען דער פראצעס אין שטאדט-געריכט, וואס האט דעם גנב פער'משפט אויף 6 מאנאטען.

אר.

פון „ארט"

פון 1 ליפי אן העלפן שוין אנהויבען חדרען טעטיג די פאך קורסן פון דאמען-קאנפעקציע ביי דער געזעלשאפט „ארט".

צו דער יאהר-צייט פון ד"ר קאלאדנער

זונטאג, אין טאג פון דער יאהר-צייט פון ד"ר קאלאדנער, איז איינגעארדענט געווארען אנ'אזכרה אין „לינת הצדק". אדח. שטילער און ד"ר שענדעראוויטש האבען פערטרעטען דער אבוועזענדער פאמיליע, אין וועמענס נאמען זיי האבען איבערגעגעבען 15 זל. לטובת דער אינסטיטוציע.

נישט אזוי קאנקורירט מען און נישט אזוי בעהאנדעלט מען פאסאזשירען.

צו דער אויפמערקזאמקייט פון יודישען דראזשקאזשעס-פעראיין.

א פאסאזשיר וואס איז געפאהרען מיט א יודישער דראשקע (דער נומער איז אנגעגעבען אין אונזער רעדאקציע) פאראכטאגן דאנערשטאג 4 פארטאגס, גיעט איבער יוסגען א ווייט נישט קארעקטע האנדלונג פון דראשקאוש. דער פאסאז-שיר, וואס האט געבראכט די דערמאנ-טע דראשקע צו דער באהן און צוריק האט אבסערווירט נישט קיין שענע קאנ-קורענץ-טאקטיק מצד דעם דראשקאוש אין בעצוג צו זיינע קאלעגען פון דער זעלבער בראנזשע. ער איז געווען אנ' עדות פון אתאנטורעס, וואס זענען ארויס-גערופען געווארען צוליב דער סקאנדע-ליעזער קאנקורענץ. ס'איז געקומען אויף דעם באדען צו א בלוטיג געשלעג צווישען יענעם דראשקאוש מיט זיינע חברים, וועלכע זענען געווען געקריוודעט. ס'איז געווען פשוט א חרפה פאר די נישט-יודישע דראשקאזשעס, וועלכע האבען דאס צוגעקוקט און געמוזט זיך אריינ-מישען כדי צומאכען שלום.

חוץ דעם האט דער זעלבער יודישער דראשקאזש חייס נישט העפליך זיך בע-גאנגען מיט'ן יודישען פאסאזשיר, ווע-מען ער האט זאגאר בעת זיינע איינזא-טורעס בעליידיגט און איהם נישט אבגע-שטעלט אויפ'ן ריכטיגען ארט, ווי ער האט זיך מיט איהם אויסגענומען.

מיר מאכען וואנען דעם אויפמערק-זאם דעם פעראיין פון יודישע דראש-קאזשעס, וועלכער זאל זיך דערמיט פער-אינטערעסירען און זעהן צו ווירקען אויף זיינע מיטגלידער, אז זיי זאלען נישט פיהרען צווישען זיך קיין בזיונ'דיגע קאנקורענץ און איבערהויפט לערנען א ביסעל דרך-ארץ מיט אזעלכע מיטגלי-דער, ווי ס'איז יענער דראשקאזש, אז ער זאל וויסען ווי אזוי צו בעציען זיך צו זיינע פאסאזשירען.

היינט זענען אנדערע צייטען, ווען די דראשקאזשעס בעמיהען זיך ווי חייט מענליך ארויסצוווייזען וואס מעהר טאקט און העפליכקייט, איז ווי באלד אז ס'טרעפט זיך ווען עמיצער ברעכט זיך אויס פון די מענשליכע ראהמען און הויבט אן טרייבען הפקר-שטיק, בדויך מען א זעל-כען בעזייטיגען, עווענטועל צווינגען ער זאל זיך אויסמיינערען.

יודען גליטשען זיך...

ס'איז ווינטער און גליטשען זיך איז געזונד. ס'געהערט אויך צו דער מצוה ספארט אין וואס יודישע קינדער זענען זעהר אבגעהיטען און מאכען עס מיט מיט אלע פיטשעווקעס, אזוי, אז זיי פערגעסן וואו וואס און ווער.

אויף זשעראמסקי 46 (פאר ראדאמער יודען א בעקאנט ארט) איז איינגעאר-דענט א גליטש. די גליטש געהערט צום „סאקאל" און „סאקאל" איז א ספארט-קלוב פון דער ענדעציע. אונזערע יודע-לעך טרעטען אויך דארט אהין. זיי בע-צאלען פאר'ן איינטריט און לאזען זיך אויפ'ן גליטש. אפילו יודישע מאמעס קומען מיט זייערע קינדערלעך אויף דער גליטש און קוועלען אן פון נחת.

נישט איינמאהל בעמייזען זיך פלא-קאטען אויף די מויערען פון יענעם הויז און פון דער ענדעקישער חברותא, וואס העצען געגען יודען און רעדען אויף אונז אויס אלדאס בייז; די יודישע גלי-טשערס אריינגעהענדיג דארט, ווי שייך זיי בעמערקען דאס נישט, אבער זיי קימערען זיך ווייניג און שטעלען זיך נישט אב צוגעבען א טראכט, וואוהין זיי געהען און וואוהין דאס געלד פון זייער אבצאהל פליסט - איין. אונזער ספארט-יוגענד איז אזוי בעגייסטערט פון דער גליטש, אז זי פיהלט נישט ווי זי גליטשט זיך אויס און שטייט זיך אליין אין פנים אריין,

עס רערט זיך דא נישט וועגען באי-קאט. מיר יודען זענען ווייט צו ענטפע-רען מיט באיקאט אויף באיקאט. נישט דאס זענען אונזערע מעטאדען. דא געהט בלויז וועגען דער עלעמענטארער זעלבסט-וויררע פון דער יוגענד, וואס פערשוועכט און טרעט עס מיט די גליטשערינע פיס. שטיצענדיג די, וואס ווילען זעהן אונזער פערניכטונג אונזער אונטערגאנג.

די יודישע מאמעס וואלטען געמעגט זאגען א ספעציעלען „יהי רצון" ווען זיי פיהרען די קינדער אויף דער גליטש.

■■■■■

KINO APOLLO

שבת 3 נ. מ. און זונטאג 12 און 1^{45}

UŁAN KS. JÓZEFA

w rol g-ł JADWIGA SMOSARSKA

Od poniedziałku b. m

Świetny polski film

ROBERT i BERTRAND

CZYLI

DWAJ ZŁODZIEJE

w rolach głównych

Bodo, Dymsza, Cwiklinska,

ביז זונטאג דעם 16 איינשליסליך

Książe i Żebrak

(דער פירשט און דער בעטלער)

אין די הויפט ראָל

ערראָלל פליין

און דער צווילינג

בילי און באָבּי

KINO APOLLO

Panu Kierownikowi GOLDSZTAJNOWI i Rodzinie
z powodu zgonu

B. P. **ŻONY i MATKI**

wyrazy głębokiego współczucia
składają

Dyrekcja, Rada Pedagogiczna,
Sekretarjat Gimn. i Liceum
tow. „Przyjaciół Wiedzy"

Rodzinie GOLDSZTAJN z powodu śmierci
ich nieodżałowanej ŻONY i MATKI

B. P. **RYWKI**

wyrazy szczerego współczucia
składa
Dr-ostwo Najfeld.

Panu Kierownikowi GOLDSZTAJNOWI oraz rodzeństwu
z powodu śmierci B. P.

ŻONY i MATKI

wyrazy głębokiego współczucia
składają
L. Grosfeldowie

Panu SZAJI GOLDSZTAJNOWI oraz Rodzinie
z powodu przedwczesnej śmierci ŻONY i MATKI

B. P. **Rywki**

wyrazy serdecznego współczucia
wyrażają
Majer Finkielsztajn z Rodziną.

Prof. GOLDSZTAJNÓWNIE
z powodu śmierci MATKI JEJ

P. B. **RYWKI**

najserdeczniejsze współczucie
wyraża
KOMITET RODZICIELSKI
przy szkole Powszech. im Joselewicza
szkoły powsz. № 19

דער חבר. דאָרא גאָלדשטיין

צוליבן טויט פון איהר מוטער

רבקה נ. ע.

דריקט אויס דעם טיפסטן מיטגעפיהל

די געזעלשאַפט „עזרה"
אין ראַדאָם.

Z DZWONKIEM
IDEAL JAWA —
DOBRA KAWA

Najlepsze, najmilsze i najtańsze
prezenty dla rodziny i przyjaciół
— to —
**kuchenki, żelazka
grzejniki do rurek
poduszki i inne**
Do nabycia na dogodnych warunkach
**w Radomskim Towarzystwie
Elektrycznym** Sp. Akc. w Radomiu
ul. Traugutta 53

דאס יורידישע ווינקעל

אונטער דער רעדאַקציע פון אדוו. ד"ר וויינבערג און אפל. פעלדמאַן אין קעלץ

חיכטיגער אורטייל פון העכסטען אַדמיניסטראַטיווען טריבונאַל וועגען שטייערן פון א שותפות הויז.

אויב א הויז געהערט צו עטליכע שותפים שיקט צו דער שטייער-אַמט איין צאָלונג'ס-נאַקאַז פאַר אלע שותפים און מאַכט פעראַנטוואָרטליך אין אויסמאָנען דעם גאַנצען שטייער אלע שותפים און ענזעקווירט געוועהנליך דעם זיכערסטען און רייכסטען, וועלכען ער מאַכט פעראַנטוואָרטליך פאַר דעם גאַנצען שטייער חען אפילו דער דאָזיגער האָט דעם קלענסטען אַנטייל אין הויז-אייגענטום.

אזוי פראַקטיצירען אלע כמעט שטייער-אַמטען ביים אויסמאָנען דעם הויז-שטייער. אזא האַנדלונג איז געווען נישט קיין יושר'דיגע און דער סיסטעם האָט רואינירט דעם צאָלער. און איבערהויפּט א שותף, וועלכער האָט געהאַט א קליינעם אַנטייל און האָט געהאַט אַנדערע קוועלן פון הכנסה ווי צ. ב. א געשעפט.

דער אורטייל פון העכסטען אַדמיניסטראַטיווען טריבונאַל פון 13 מאַי 1936 האָט אָבער פּוּלשטענדיג געענדערט די ביזאיצטיגע פּראָצעדור און געמאַכט א סוף צו דער ביזאיצטיגער פּראַקטיק.

דער אורטייל לויטעט:

„דאָס געזעץ וועגען הויז-שטייער זעהט נישט פאָר קיין סאָלידאַרע פעראַנטוואָרטליכקייט פון אלע הויז-שותפים פאַר'ן גאַנצען הויז-שטייער, וועלכע קומט פון גאַנצען הויז".

פון דעם דערמאָנטען אורטייל פון העכסטען אַדמיניסטראַטיווען טריבונאַל איז געדרונגען, אַז יעדער שותף פון הויז קען אנגעבען א טיטע איז שטייער-אַמט און זיך באַמיען, אז מ'זאָל איהם צושיקען א צאָלונג'ס-נאַקאַז נאָר אויף זיין פּראָצענט-טייל פון אייגענטום.

דער דאָזיגער אורטייל האָט א זעהר חיכטיגע באַדייטונג פאַר אלע הויזווירטען-שותפים.

פון רעדאַקציע.

צוליב מאַנגעל אין פּלאַץ האָבען נישט געקענט אריין אין היינטיגען נומער א רייהע אַנאָנסען, אויפרופען און מעלדונגען.

בעקאַנטמאַכונג

שבת צו-נאַכט'ס (מוצש"ק) פ' משפטים דעם 29 פעביצען ה. י.

6 אָוונט קומט פאָר

די יעהרליכע אַלגעמיינע פערזאַמלונג
פון דער ראַדאָמער חברה קדישה וחסד של אמת

די פערזאַמלונג איז בעשטימט אין ערשטען טערמין אויף 6 אָוונד און אין צווייטען טערמין 7 אָוונט קומט זי פאָר ביי יעדער צאָהל אַנוועזענדע.

טאָג אָרדנונג: 1) וועהלען א פּאָרזיצענדען 2) בעריכט 3) וואַהלען פון א פערוואַלטונג און קאַנדידאַטען 4) וועהלען א רעוויזיאָנס-קאָמיסיע 5) פרייע פאָרשלאָגען.

אלע מיטגלידער ווערען געבעטען צוקומען אויף דער אלגעמיינער פערזאַמלונג, וועלכער קומט פאָר אין אייגענעם לאָקאַל זאַמלינא 3.

די פערוואַלטונג

דאס לעבען אין קעלץ.

וואונדערליכער „מופת" פון א „גוטען יוד".

(ר) אין שטעדטעל זאקאזש (קעלצער וואיעוואדזטווא) טומלט זיך שטארק מיט א „גרויסען" מופת, וואס עס האט דארט בעוויזען אן־אדורכפאהרענדער „גוטער יוד", וואס האט געפראוועט „התבודדות" אין דארטיגען שטאדטישען בית המדרש.

קיין זאקאזש איז אראבגעקומען עפעס א „רבי", מיט א שיינעם הדרת־פנים, א לאנגע באָרד און פיאות, מיט א ברייטען קאפעלוש, בעגלייט מיט 2 שמשים. די „געסט" זענען פערפאהרען גלייך אין שטאדטישען בית־המדרש אריין, וואו די משמשים האבען פארנעשטעלט, אז דאס איז דער חענגראווער רבי, אן־אייניקעל נאך פון אלטען אלטען חאנגראווער רבי, וואס זיין יחוס ציהט זיך ביז צום בעל־שם טוב. די דארטיגע יודען האבען דעם „גוטען־יוד" צוגעטיילט גרויס כבוד.

דער דארטיגער אנגעזעהענער בעל־הבית ר' יואל דוד פינקעלשטיין האט דעם „רבין" איינגעלאדען צו זיך. דאס גאנצע שטעדטעל איז געקומען געבען דעם רבין שלום, וועלכער האט יעדען איינעם בעזונדער אויסגעפרעגט וועגען פרנסה. ביז שבת האט דער „גוטער־יוד" געפיהרט „טיש" ביי ר' יואל דוד פינקעלשטיין אין שטוב. אויף שבת האט מען אבער צוגעגרייט דעם „טיש" אין בית־המדרש, וואס איז געפייערט געווארען מיט גרויס „פאמפע". דאס גאנצע שטעדטעל איז געקומען צום „טיש", אווי, ביים דעם „טיש" האט מען געזעצט די שענסטע בעל־הבתים, דער „רבי" איז געזעסען א „פער'מוח'טער" און געטיילט שירים. קיגעל און וויין, נאכ'ן טיש האט דער „משמש" אויסגערופען, אז אזוי ווי דער „רבי" וועט אוועקפאהרען זונטאג—זאל דער גאנצער עולם קומען אבגעבען די „קוויטלען".

שבת־צונאכטס באלד נאך „הבדלה" האט סאקע אנגעהויבען אנקומען א האלב שטעדטעל מענער און פרויען און אנגעהויבען שרייבען זיך „קוויטלעך" ווער־אויף הצלחה, ווער אויף קינדער תלמידי חכמים, מען האט געבראכט געלד פון אלע זייטען און דער „רבי" האט דערפאר געטיילט... „ברכות". אויך האט דער „רבי" געהאט ביי זיך א ספר מיט „סגולות" אויף פערשידענע שלאפלאזיקייטען, די קראנקע האבען געמוזט מנדר־זיין ח"י זהובים און דער „רבי" האט זיי געגעבען די „סגולות" פון פערשידענע „קרייטעכצער". אזוי ארום האט זיך אין די קאסע אנגעזאמעלט ביי א קנאפע טויזענד זלאטעס.

נאך דער „מלוה מלכה", האט דער „משמש" געמאלדען, אז דער „רבי" האט „מנהג" שבת־צו־נאכט צו שלאפען אין בית המדרש. דער עולם האט דאן געברענגט דאס געסעגנאנד אהין, דער „רבי" האט געהייסען, אז דער עולם זאל זיך קומען אויפצומארגען געזעגענען ווייל ער וועט באלד צומארגענס אוועקפאהרען.

אבער ווי ערשטוינט זענען אלע געווארען ווען אויפצומארגענס אינדערפריה האט מען אין בית־המדרש נישט געפינען קיין זכר... גישט פון רבי'ן און נישט פון די משמשים. די זאך האט אויסגעזעהן וואונדערליך, מען האט זיך אנגעהויבען נאכפרעגען: אפשר געפינט ער זיך ביי א בעל־הבית —אבער מען האט זיי אין ערגיץ נישט געפינען, זיי זענען ווי א שטיין אין וואסער א־ריין.

די געשיכטע איז געווארען פערדעכטיג און מען האט אנגעהויבען זיכען און עס האט זיך ארויסגעוויזען, אז עס פעהלען אלע ספרי תורות אין בית המדרש, זיי זענען פערשוואונדען געווארען צו אמען מיט'ן „רבין". דא האט מען זיך ערשט געכאפט, אז דער רבי איז קיין רבי נישט געווען און די משמשים קיין משמשים נישט, נאר דאס זענען געווען אייגענע אפעריסטען, וואס האבען אזוי ארום אפערירט דאס שטעדטיל אויף עטליכע טויזענד זלאטעס. מען האט חענגען דעם געמאלדען אין די ארטיגע פאליציי, וועלכע זוכט איצט ארום די אפעריסטען און דעם „גוטען יוד" וואס האט בעוויזען א „מופת"... איבער'ן גאנצען שטעדטעל מיט די „משמשים".

אפילו צום טשייניק טרעפען גנבים אויך.

צום היגען איינוואוינער שמעון זייף (אקושעאי 19) האבען אונבעקאנטע פערזאנען זיך אריינבעקומען אין זיין וואוינונג דורך אראבדרייסען דאס שלאס פון דער טהיר, זיך צוגעכאפט צום טשייניק, וועלכער איז געשטאנען אויף דער שאנק און ארויסגעגנב'עט צוויי טויזענד זלאטעס.

געפאהרען אויף „גאפע" איז... תפיסה אריין.

דעם לעצטען דאנערשטאג 11 אייוענד האט דער באהן־קאנדוקטאר בעמערקט אויפ'ן צוג וואס איז געגאנגען פון קעלץ קיין קראקא (צווישען סלאוויק און שיטקאווצער) וואו עטליכע פערזאנען רייסען אראב א פלאמבע פון א פערמאכטען וואגאן, אין וועלכען ס'האט זיך געפונען פיטער, און זענען דארט אריין. דער קאנדוקטאר מיינענדיג, אז דאס זענען גנבים האט ער פון דרויסען פערמאכט און די גנבים פערהאלטען.

ווי ס'האט זיך דערנאך ארויסגעוויזען זענען די פערהאלטענע גאר 5 ארבייטער, וועלכע ארבייטען אין קעלץ און וועלענדיג אהיימפאהרען אויף „גאפע" צו זייערע עלטערען זענען זיי אריין אין דעם וואגאן.

די ארעסטירטע זענען איינגעזעצט געווארען אין תפיסה.

שבתי זלוטוגורסקי — דבורה בורובסקה
(קילצה) (אוסטרוביץ)
מאורשים
בחורש טבת תרצ"ח

מיין פריינד שבתי זלאטאגורסקי
צו די תנאים מיט פר"ל דבורה באראווסקא (אסטראוויעץ)
ווינשט א הערצליכען מזל־טוב און פיעל גוט'ס
קעלץ שמחה צוקער.

צו די תנאים פון אונזער ג' מיטגליד שבתי זלאטאגורסקי
מיט פר"ל. דבורה באראווסקא (אסטראוויעץ)
ווינשט א הערצליכען מזל־טוב
יוד. געזעלשאפט פאר לאנדקענטשאפט אין קעלץ.

א הערצליכען מזל־טוב און פיעל גליק מיין חבר שבתי זלאטאגורסקי
צו די תנאים מיט פר"ל. דבורה באראווסקא (אסטראוויעץ)
קעלץ ווינשט חאלף לעווי.

אונזער ג' קאלעגע שבתי זלאטאגורסקי
צו די תנאים מיט פר"ל דבורה באראווסקא (אסטראוויעץ)
ווינשען מיר א הערצליכען מזל־טוב. פראניע מאיערקעוויטש,
קעלץ יואל הירשמאן, הירשל פאזנאנסקי.

דער פאמיליע ברום (קעלץ) צו די תנאים פון זייער ל. טאכטער
שיינדל מיט ה' הירשל גאלעמביאווסקי (מאלאגאשטש)
ווינשען מיר א הארציגען מזל־טוב. איהר זאלט דערלעבען פון זיי פיל נחת.
קעלץ פירמע „טעק־פאפ"

יודישער הויזווירטען־פעראיין אין קעלץ
פיעראצקיעגא (דרושא) 4
ב׳ קאנטמאכונג
די פערוואלטונג פון יודישען הויזווירטען־פעראיין אין קעלץ מאכט בעקאנט, אז ביים פעראיין איז נעגרינדעט געווארען א יורידישע סעקציע וועלכע ערלעדיגט אלערליי פראגען פאר די שטייער צאהלער, ווי אויך פאר די, וואס געהערען צו אלגעמיינע אדמיניסטראציע.
יעדער איינער קען זיך ווענדען שריפטליך נאך יורידישע עצות ביילייגענדיג א פאסט־מארקע אויף תשובה.
די יורידישע סעקציע ביים פעראיין איז טעטיג יעדען טאג פון 10 ביז 7 אווענד. חוץ שבת און יום־טוב.

Rodzinie BALICKIM
z powodu zgonu Ich ukochanego MĘŻA i OJCA
B. P. MENDLA
wyraża szczere współczucie
Warszawa — Kielce
CH. ZYSHOLC

פארטראג פון פראפ. גראאובארד.

היינט, פרייטאג דעם 14־טען ה. ח. 8 אווענד קומט פאר אין זאל פון דער יוד. געזעלשאפט פאר לאנדקענטשאפט (שיענקיעוויטשא 69) א אינטערסאנטער רעפעראט פון פראפ. גראאובארד אויף א זעהר אינטערעסאנטער טעמע.

גנבות און פארפאלען.

אין רעסטאראן פון היגען איינוואוינער אלטער דימניק (וואגנייגכקא 27) איז אריינגעקומען אן־אומבעקאנטער פערשוין וועלכער האט אויסגעטרונקען ביער און אויפגעגעסען א האלבע געניפל און ארויסגעגאנגען, נישט בעצאהלענדיג קיין גראשען.

די היגע איינוואוינערין רחל שטארק־מאן (באדזיענטינסקא 90) האט געמאלדען, אז איהר משרת מאריא לאטשע האט צוגענומען איהר מאנטעל און א קלייד און געמאכט פליטה. צומארגענס איז זי געווארען פערהאלטען.

דער היגער איינוואוינער חאלף ראבינאוויטש (ווארשאווסקא 5) איז געווארען צושלאגען מיט א ברעט איבער'ן קאפ דורך יעקיל דארענסלר (ווארשאווסקא 75).

ביי די היגע איינוואוינערין פעריל איוואנסקי (ניעצאלא 1) האבען אונבעקאנטע גנבים צוגענומען א פעסיל אייל פון 120 קילא.

דער גלח פון היגען נאראראיוא קאשטשאל אין קעלץ האט געמאלדען אז דעם לעצטען דינסטאג האבען אונבעקאנטע פערזאנען ארויסגעגנב'עט פערשידענע חפצים פון קאשטשאל אין דער ווערט פון 150 זל.

אברהם ראפילאוויטש (באדזיענטינסקא 72) האט געמאלדען, אז פון באראגער (נעבען קעלץ) שטאט הויז האבען גנבים ארויסגעגנב'עט פערשידענע פליישען אין דער ווערט פון 80 זלאטעס.

ZESPÓŁ REDUTY
dnia 14-go stycznia 1938 r. w sali
P. W i W .F.
komedia w 3-ch aktach
Wytworny Szachraj
pocz. punkt. 8[15] wiecz.

קופאָן נומ. 1
אומזיסטע עצות ביי דער יורידישער סעקציע פון הויזווירטען פעראיין פאר אונזערע לעזער
אויף שריפטליכען ענטפער ביילעגען א פאסט־מארקע.

Niemasz ponad mydło „TRÓJKA"

ווידער אַ גרויסע בריליאַנטען-אפערע אין קעלץ.

אויסגענאַרט ביי אַ יודישע פרוי צוויי טויזענד זלאָטעס.

אין פאַריגען נומער האָבן מיר שוין געשריבען וועגען די בריליאַנטען-אפערע וואָס איז געשעהן מיט אַ יאָהר צוריק ביי אונז אין שטאָדט, וואו אַפעריסטען האָבען אויסגענאַרט ביי די היגע רייכע פרוי חיה ראָזענהאָלץ הונדערט זלאָטעס. היינטיגע וואָך האָט זיך געפונען נאָך אַ נאַאיווע פרוי, וועלכע האָט אונזער צייטונג נישט געלייענט און געפאַלען אַ קרבן פון די זעלבע אַפעריסטען מיט נישט מעהר און נישט ווייניגער ווי מיט צוויי טויזענד זלאָטעס.

דינסטאָג איינס אַ זייגער ביי־טאָג איז צו דער היגער פרוי לאה זמיגראָד (שיענקיעוויטשא 39) צוגעקומען אַ אונבעקאַנטער און זיך געפרעגט אויף רוסיש וואו ס'איז דאָ אַ גאָלד, אָדער יובילער געשעפט, ווען פרוי לאה זמיגראָד האָט איהם געזאָגט, אַז זי ווייסט נישט איז דער „רוסי" נעגאַנגען ווייטער.

אין אַ מינוט שפעטער איז צוגעגאַנגען צו דער זעלבער פרוי אַ צווייטער און זיך געפרעגט וואָס דער ערשטער האָט געוואָלט פון איהר. ווען פרוי זמיגראָד האָט איהם געזאָגט, האָט דער זעלבער זיך פאָרגעשטעלט אַלס קאָנעצ'ס אַ זוהן און איהר דערצעהלט, אַז יענער האָט צו פערקויפען אַ בריליאַנטענעם בראַש, וועלכער איז ווערט שווערע טויזענטער זלאָטעס און אויב מ'וועט דעם בראַש קויפען קען מען פערדיענען אַ פיפציג הונדערט זלאָטעס.

די פרוי לאה זמיגראָד האָבען די לעצטע ווערטער זעהר אימפאָנירט.—אין איין האַלבע שעה ממש איז אַ גרויסע מציאה און זיך געלאָזט „נאָכיאָגען" פון דעם געמאַכטען „שלמה קאָנעצ'ס זוהן" און איהם געגעבען מזומן געלד 200 זלאָטעס, צוויי שנירלעך פעריל, אַ בראָשקע מיט בריליאַנטעלעך און פעריל, אַ פינגערל מיט בריליאַנטעלעך ווי אויך דאָס קדושין - פינגעריל אין אַלגעמיינעם ווערט ביז צוויי טויזענד זלאָטעס, אַבי נאָר צו קענען בעקומען די גרויסע „מציאה" ביי וועלכע מ׳קען פערדינען 1500 זלאָטעס.

אַבער ווי נאָר „קאָנעצ'ס זוהן" האָט בעקומען פון פרוי זמיגראָד די 200 זל. מיט דעם ציהרונג וואָס זי האָט אויסגעטהון איז ער צוגעגאַנגען צום „רוסי" און אַלע ביידע האָבען געמאַכט ויברח אויף שיענקיעוויטשאַ גאַס, איבערלאָזענדיג ביי דער פרוי דעם „בריליאַנטענעם" בראַש אין דער ווערט פון 25... גראָשען.

פרוי זמיגראָד האָט געמאָלדען אין פאָליציי, וועלכער פיהרט אַ ענערגישע אויספאָרשונג.

אַלזאָ ווי ס'איז צו זעהן וואַקסען בריליאַנטען-פרייערס איבער נאַכט. ס'איז טשעקאַווע צו וויסען ווער ס'וועט זיין דער דריטער קרבן פון די פיפיגע אַפעראַעסטען, וועלכע גראַסירען לעצטענס ביי אונז אין שטאָדט.

קעלצער פרויען — זייט פאָרזיכטיג!

Zarząd i Komisja Rewizyjna
Centrali Detalicznych i Drobnych Kupców
w Kielcach
wyraża prezesowi zarządu p. adw. JAKUBOWI MANELI
szczere współczucie z powodu zgonu Jego MATKI
B. P. **Bronisławy**
Oby w pracy społecznej znalazł ukojenie.

Najgłębsze współczucie wyrażam
p. Adw. **Jakubowi Maneli**
z powodu śmierci Jego ukochanej MATKI
B. P.
BRONISŁAWY
Kielce Chaim Pachel.

אונזער פרעזעס אדוו. מאנעלא צוליב'ן טויט פון זיין ל.
מוטער נ. ע.
דריקען מיר איהם אויס אונזער טיפסטען מיטגעפיהל
פאַרבען און זייף-סעקציע ביים קליינהענדלער-פעראיין אין קעלץ
פרעזעס: מאָטל זלאטא

Prezesowi adw. JAKUBOWI MANELI
z powodu zgonu ukochanej Jego MATKI
B. P. **BRONISŁAWY MANELI**
wyraża szczere współczucie
Kielce Arnold Müntz.

Prezesowi adw. JAKUBOWI MANELI
z powodu śmierci ukochanej Jego MATKI
B. P. **BRONISŁAWY**
wyrażają gorące współczucie
Urzędnicy Centr. Det. Drob. KUPCÓW w Kielcach.

p. prezesowi Dr. JAKUBOWI MANELI wyrażamy najgłębsze współczucie
z powodu śmierci Jego ukochanej MATKI B. P.
Sekcja branży owocowej przy Cent. Drob Kupców w Kielcach
A. Bomsztajn, L. Wròbel, M. PLESZEWSKI.

אַכטונג קעלץ! אַכטונג קעלץ!
אין דער בעקאַנטער און גליקליכסטער קאָלעקטור
D. Szydłowski
איז געפאַלען אויפ'ן נומער 185649
KIELCE, Warszawska 19.
30.000 זלאָטעס. 30.000 złotych.
ווי אויך פערשידענע קלענערע געווינסטען
ווער ס'וויל גליקליך ווערען
דער מוז קויפען א לאָס נאָר אין קאָלעקטור פון:
D. SZYDŁOWSKI, Warszawska 19

Ryba w przezroczystej galarecie smaczną będzie, gdy użyjecie

żelatyny *mielonej* *d-ra* **OETKERA**
Zastępca M. CUKIERMAN
Kielce, Warszawska 14

דאָס אונפערגלייכליכע ביכעל מיט די פאַרשידיסטען פון א. עטקער א. נ. „אַ גוטע בעלעבאָסטע באַקט אליין" קען מען בעקומען אין אַלע קאָלאָניאַל געשעפטען, ביכהאַנדלונגען און ביי די פערטרעטער פון דער פירמע אָעטקער. די פרייז איז פערקלענערט געוואָרען אויף 30 גראָשען. דאָס ביכעלע איז נישט צום אָבשאַצען, ווייל עס גיעט אַ סך פאַרשריפטען אויף געבעקס א. ד. גל.

יענטמס פּטלץ ווארעמט נישט...

מיט דריי וואכען צוריק איז צוגע'גנב'עט געוואָרען ביים פויער אנטאָני סוראָווצא א פעלץ. דעם לעצטען דינסטאָג ווען דער פויער איז געווען אויף פל. פילסודסקיעגא האָט ער דערקענט טראָגען עמיצען זיין פעלצעל. נאכדעם ווי ער איז געוואָרען אויפגעליטימירט האָט זיך ארויסגעוויזען, אַז ער הייסט שמואל זילבערבערג פון כענטשין (אַלטען מאַרק) ביי וועמען דאָס פעלצעל איז געוואָרען צוגענומען און ער אליין איז געוואָרען איינגעזעצט אין קעלץ.

נאר א קלוב איז קטלץ.

ווי בעקאַנט איז אין קעלץ פעראַן פערשידענע קלובען (אינטעליגענטען, ציוניסטען, מזרחי און אגו"י.) אין דעם האָבען זיך שטארק מתקנא געווען עטליכע היגע יונגעד-אָרגאַניזאַציעס און ווילען דוקא האָבען א אייגענעם יונגענד קלוב. עס איז שוין טאקע פאָרגעקומען עטליכע בעראַטונגען אין לאקאל פון היגען „ק. ק. ל." און עס איז געשאַפען א ציימווייליגער קאָמיטעט פון די ה״ה: יצחק הארבערג, ח. פאָזנייענסקי, בער גאָלדבערג, אושדוינסקי, י. ווילענבערג, ד. גאַלעמביאָווסקי און פר"ל. ראָזענבלום, וועלכע דאַרפען דעם אויבענדערמאַנטען קלוב שאַפען.

אַ סענסאַציאָנעלער פילם איבער אַלע פילמען ווערט געוויזען אין קינאָ
„סאָסינא"
א. **Książe i Zebrak** נ.
מיט'ן בעריהמטען אַרטיסט
ERROL FLYNN

יעקב בורקובסקי
משתתף אני בצערך
אריה מנלח
(תל-אביב)

אַכטונג קעלץ! אין אַלע רעדאַקציע און אדמיניסטראַציע - ענינים ביטע זיך צו פערשטענדיגן מיט אונזער מיטאַרבייטער י. צוקער
שריפטליך קען מען זיך ווענדען:
Red. „Radomer - Kielcer - Leben"
Kielce, skrz. poczt. 98. — Tel 16 - 22

TARYFA OGŁ.:	Na 1-szej stronie	mm szp.	40 gr.
	w tekscie	mm 1 szp.	60 gr.
	na ostatnie stron.	mm 1 szp.	25 gr

1-sza i ostatnia strona liczą 8 szpalt.

אַבאָנאָמענטס פרייז: פאַר אַ חודש אין פוילען זלאָט; אין פראַנקרייך, בעלגיען 4 פראַנק; אין אַנדערע לענדער 30 סענט.